رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

Yao | ياؤو | رِسَالَةٌ فِي الدِّمَاءِ الطَّبِيعِيَّةِ لِلنِّسَاءِ

Utenga wa myasi jachipago ja achakongwe

Nkulemba ni Shaikh jwakuchimbichika,
jwankulungwa pamajiganyo.
Muhammad bin swaalih Uthaimeen
Allah ankululuchile ni achinangolo wakwe ni Asilamu wosope

رِسَالَةٌ فِي الدِّمَاءِ الطَّبِيعِيَّةِ لِلنِّسَاءِ

Utenga wa myasi jachipago ja achakongwe

بِقَلَمِ فَضِيلَةِ الشَّيْخِ العَلَّامَةِ
مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحٍ العُثَيْمِينِ
غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَلِوَالِدَيْهِ وَلِلمُسْلِمِينَ

Nkulemba ni Shaikh jwakuchimbichika,
jwankulungwa pamajiganyo.
Muhammad bin swaalih Uthaimeen
Allah ankululuchile ni achinangolo wakwe ni
Asilamu wosope

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Utenga wa myasi jachipago ja achakongwe.

Kwa lina lya Allah, Jwaukoto wejinji, Jwachanasa channope

Lumbili losope lwambone alapikwe Allah, tukunnapilila, tukum'benda chikamuchisyo, tukum'benda soni chikululuko, soni tukulamba kukwakwe. Soni tukulijuya mwa Allah kuyakusakala ya mitima jetu, ni ku itendo yetu yangalumbana. Mundu jwajongoledwe ni Allah, pangali jwampaka akombole kunsokonesya, nambo soni jwansokonesye, pangali wampaka akombole kun'jongola. Ninguwichila umboni kuti pangali nnungu jwakumpopela mwachakuonadi nakaweje Allah jwajikape pangali jwakamusyangana najo Ninguwichila soni umboni kuti Muhammad kapolo jwa Allah ni ntenga jwakwe, Allah antendele chanasa jwalakwe, pamo ni wakwiwasa kwakwe, ni maswahaba gakwe, ni wandu wawakuyiye jamanjao mwaumbone mpaka lisiku lya malipilo, ni ampe soni utendele wejinji.

Panyuma pakwe: Chisimu miyasi jakumpata jwamkongwe, jili ja kumwesi, mpitapiita, ni ja uchembele, jili mu yindu yakusosekwa nnope yakuti pana kusosekwa kwa kuyigopolela ni

kumanyilila malamusi gakwe, ni kulekanganya yakulemwa ni yakuwona kutyochela mu maloŵe ga wakumanyilira pa yeleyo, Nikuti kwegamila pa malowe gagakwete machili pa yalakweyo ni gangali machili kuweje mwakumulichilidwa ni Qur'an ni sunna sya Ntume.

1- Ligongo lyakuti yele itabu iwiliyo nichiliwa chagakutawidwagapo malamusi ga Allah Jwapenani kusyene, agala gawalamwile achikapolo wakwe kuti ampopeleje nago ni kwakangamika nago.

2- Soni ligongo lyakuti mu kwegamila pa Quraan ni Sunna mukusapatikana kutulala kwa ntima, kusapanguka kwa chidali, kusangalala kwa ntima, nambo soni kuŵa jwangali magambo.

3- Soni ligongo lyakuti yosope yangawa yele iwiliyo yikusosekwa kuyisosela umboni, ngayikutumikaga mpela umboni.

Ligongo lyanti mwangali umboni wakwanila ikaweje mu malowe ga Allah nambo soni malowe ga ntume jwakwe (saw), yalumo soni malowe ga achinsyene umanyilisi mu maswahaba (wakulijiganya wa ntume) pakujigalila nganisyo syakudalilika, nambo pakusosekwa kuti mu Chitabu cha Quraan nambo soni mu sunna sya Ntume mukapatikana yakutindana nago, Soni kuti gakatindana ni malowe ga swahaba jwine, naga m'chitabu cha Qur'aan ni mu sunna sya Ntume

mwana yayikutindana nago, iwele yakusosekwa kukuya yayili m'chitabu cha Qur'an ni mu sunna sya Ntume, Nambo naga gakusisyana nago malowe ga swahaba jwine, ikusosekwa kulandanya chilikati cha malowe gawiligo ni kujigala gagapundile machili mwa galakwego; ligongo lya malowe ga Allah Jwapenani kusyene gakuti:

﴿...فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا﴾

"...Sano naga ntindene pa chindu chilichose, basi chiuchisyani kwa Allah ni kwa Ntenga ﷺ nam'baga ŵanganyammwe nkunkulupilila Allah ni Lisiku Lyambesi, yalakweyo ni yaili chenene (pakumasya ukangani) soni ni yaikwete yakuichisya yambone nnope". [Suratu Al Nisa: 59].

Awu ni utenga wachidule wa yindu yakusosekwa mnope kuyisalichisya ya myasi jeleji ni malamusi gakwe, ni ukusenye mitwe jajikwisaji:

Ntwe Wandanda: Maate ga kuwesi ni malumbo gakwe.

Ntwe waŵili: Ndema jakulwalila kuwesi ni ulewu wakwe.

Ntwe watatu: Yakwika mwachisupuchisya pa ulwele wa kuwesi.

Ntwe wancheche: Malamusi ga ulwele wa kuwesi.

Ntwe wansano: Mpitapiita ni malamusi gakwe.

Ntwe wansano naumo: Ulwele wa uchembele ni malamusi gakwe.

Mtwe wansano najiwili: Kutumila yindu yakulekasya kulwala kuwesi kapena yakukutandisya, ni yindu yakulekasya kujigala chitumbo kapena yakuchijasanga.

Ntwe wandanda: Maate ga ulwele wa kuwesi ni malumbo gakwe

Kuwesi pa chiwecheto: Kusulula kwa chindu ni kujilima kwakwe.

Sano pa Shariya: Jili myasi jajikusankopokaga jwankongwe mwachipago mwangali ligongo pandaŵi syakumanyika, basi jeleji jili myasi jachipago ngaŵa jajikuumila ku ulwele, kapena liŵanga, kapena kwasika chitumbo, kapena kuweleka. Soni ligongo lyakuti jili myasi jachipago, jikusalekangana mwakuwajilwa ni mwaŵelele jwankongwe, kwajukupatikana soni nyengo jakwe; niligongo lyakwe achakongwe akusalekangana pa jele myasiji kulekangana kusyesyene kwakuonechela.

Sano malumbo gakwe pelepa niganti: pakuwa mwanache ali nchitumbo mwa mamagwe ngajukombolaga kulya yakulya mpela yaakusalya mundu jwali kusa kwa chitumbo, nambo soni kuli kwangakomboleka kwa chiumbe chachikwete chanasa mnope pa jwelejo kwikanayo kukwakwe

yakulya iliyonse, pelepo Allah wawisile myasi mwa jwamkongwe jakuti mwanache jwali nchitumbo mwa mamagwejo akusajipata kuwa yakulya yakwe mwangalajila kulya ni kugayidwa, yikusajinjilaga m'chilu mwakwe kupitila pa lukonji lwa pachisowu, mwakuti myasi jila jikusajinjilaga m'mitasi jakwe ni kulisyidwaga. Achimbichiche Allah Jwambone nnope mwa akugumba.

Aga ni malumbo gakulwalila kuwesi; ni ligongo lyakwe naga jwankongwe ajigele nsigo, myasi ja kuwesi jikusakatika kwa jwalakwejo, basi ngakusalwala kuwesi ikaweje mwa panandi nnope, iyoyo soni achakongwe wakonjesya mawele pana wapanandi nnope mwa jemanjajo wakusalwala kuwesi, nnopennope pa ndema jandanda ja konjesya.

Mtwe wawili: Ya ndema jakulwalila kuwesi ni ulewu wakwe

Ngani ja mu wele ntwewu jili mmauto gawili:

Liuto lyandanda: Mu yaka yanti mundu komboleka kulwala kuwesi.

Liuto lyawili: Ndema ja ulwele wa kuwesi.

Sano liuto lyandanda: yaka yaakusalwala ndema syejinji kuwesi ni pasikati pa yaka likumi kwisa iwili mpaka yaka makumi msano, soni mwine jwankongwe komboleka kulwala kuwesi nkaniyikwane yele yakayo kapena panyuma pakwe

pakujigalila mwajiwelele ndamo jakwe, malo gakwe ni nyengo jakwe.

Watindine nganisyo wandu achalijiganye (Allah watendele chanasa): Ana nsingu wakulwala kumwesi ukwete malile gakumanyika mwakuti mundu jwamkongwe jwangalwala kumwesi mkanigakwane malilego kapena panyuma pakwe, soni kuti miyasi jajikunkopoka nkanigakwane malilego kapena panyuma pakwe jikuŵa miyasi jejonasiche , ngaŵaga miyasi ja kuwesi?

Wandu walijiganye watindene pa yeleyo; jwatite Ad-Daarimiyyu -panyuma panti jwakolasile yakutindanayo-: Yosopeyi kwa une ili yakulemwa! Ligongo lyakuti chakwegamila mu yosopeyeneyi ni kusimanikwa kwakwe, basi n'dingo wuliwose waupatikene mu ndamo jilijose ni yaka yiliyose uli wakusosekwa kuuwika kuwa kuwesi. Soni Allah ni jwakumanyilila chenene[1].

Soni ayi yasasile Ad-Darimi ni yaili yakuona, soni ni yasagwile Sheikhul Islam Ibn Taymiyyah[2], basi ndawi jilijose jajiweni jwankongwe miyasi ja kuwesi, pelepo nikuti jwalakwejo ali jwakulwala kuwesi, namuno juŵe jwangakwana yaka nsano

[1] Malamusi ga mundu jwasingalilwe yakutenda pa ulwele wa kuwesi, Chitabu cha Al-Darimi (p:17).

[2] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha kulwala kuwesi, nnango wakusala ya jwankongwe jwakulwala kuwesi kutenda yosope yakusachikwa ikaweje Twawaf pa Nyumba ja Likaba, Nambala (305), ni Muslim: Chitabu cha Hija, nnango wakusalichisya mitundu ja Ihram, Nambala (1211).

nacheche kapena kupunda yaka makumi msano, Yeleyi ili iyoyo ligongo lyanti malamusi ga ulwele wa kuwesi Allah ni Ntume jwakwe (saw) wagalumbikenye ni kuwoneka kwakwe, soni Allah ni Ntume jwakwe nganawiika malile ga yaka yakusimichika pa yeleyi, basi ni ikusosekwa pa yalakweyo kuwujila pa kuwoneka kwakwe kwagakolechedwe malamusi pa kuoneko, soni kuyiwichila malile ga yaka yakusimanikwa kwakwe kukusosekwa upatikane umboni wakuuma mu Chitabu cha Quraan kapena mu sunna sya Ntume, ni pangali umboni wuliose pa ngani jeleji.

Sano liuto lyawili, ni ndawi ja ulwele wa kuwesi, gopolela kuti: ulewu wa ndawi jakwe.

Nditu wandu wakumanyilila walekangene nnope pa ngani jeleji m'maganisyo nsano nalimo (6) kapena maganisyo nsano nagawili (7). Jwatite Ibnul Mundhir (Allah antendele chanasa): Sano likuga line lyatite: Pangali malile ga masiku pa unandi wa kuwesi kapena pa winji wakwe[1].

Une nawechete kuti: ngani aji jiwele mpela kuwecheta kwa Al-Darmi kwakupite kula, soni ni kusagula kwa Sheikh jwa Chisilamu Ibn Taymiyyah, nambo soni niyayili yakuona; ligongo niyayikwete umboni kuumila mu Quraan, Sunnah nambo soni

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: chitabu cha Umrah, nnango wa mbote sya Umrah mwakulandana ni kupela, No. (1662), ni Muslim: chitabu cha Hija, nnango wakulondesya mitundu ja Ihram, No. (1211).

natamuno paganichisya chenene.

Umboni wandanda : ni malowe ga Allah Jwapenani kusyene gakuti:

﴿وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡمَحِيضِۖ قُلۡ هُوَ أَذٗى فَٱعۡتَزِلُواْ ٱلنِّسَآءَ فِي ٱلۡمَحِيضِ وَلَا تَقۡرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطۡهُرۡنَۖ...﴾

"Soni akum'busya ya ulwele wa kuwesi. Jilani: “Walakweo uŵele usakwa wakuulasya, ni mwaŵambalani achimmasyeto pati ali kuwesi, soni ngasimwaŵandichila mpakana aswejele...". [Al-Baqarah:222], Basi Allah ŵajitesile mbesi ja kulekasyako kuŵa kuswejela, soni nganaŵika mbesi jakwe kuŵa kupita kwa lisiku limo ni chilo, kapena moŵa gatatu, kapena moŵa likumi kwisa nsano, basi yeleyi yikulosya kuti ligongo lya lilamusili ni kulwala kuwesi, kusimanikwa kwakwe ni kusoŵa kwakwe, Sano naga kupatikene kuwesi, lilamusi likusimanikwaga, soni naga aswejele kuwesiko, malamusi gakwe gakumalaga.

Umboni wawili: Yayasimichiche mu Swahih Muslim kuti Ntume jwa Allah -utendele ni chanasa cha Allah iwe pa Ntumejo - watite kwa Aisha ndema jakwapatile kulwala kuwesi ali mu Ihram ja Umrah:

«افْعَلِي مَا يَفْعَلُ الْحَاجُّ، غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ حَتَّى تَطْهُرِي». قَالَتْ: فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ النَّحْرِ طَهُرَتْ، فَأَفَاضَتْ.

"Ntende yosope yakutenda jwali pa Hija, kutyosya Twawaf (kusyungula Likaba) mpaka

nkaswejele». Jwatite: Sano palyayiche lisiku lyakusinga inyama waswejele, niwatesile twawafu jahija". Hadisi[1].

Soni mu itabu iwili ya Swahihi (cha Bukhar ni Muslim), mwana hadith jawawechete Ntume jwa Allah (chanasa ni utendele wa Allah iwe pa Ntumejo) kwasalila Aisha kuti:

«انتَظِرِي فَإِذَا طَهُرْتِ فَاخْرُجِي إِلَى التَّنْعِيمِ».

"N'jembecheye, patinswejelepo nitinkopoche kwaula ku Tan'im"[2], Basi Ntume - chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo - ŵajitesile mbesi ja kulekasyako kuŵa kuswejela, ni nganajiŵika mbesijo kuŵa ndawi jakumanyika, basi yeleyi ikulosya kuti lilamusi lilumbikene ni kulwala kuwesi pa kupatikana kwakwe ni paungapatikana wakwe.

Umboni watatu: Kuti asi nganisyo ni kusalichisya kwawakukolasile wane mwa achinamatetule wa fiqhi pa ngani jeleji, nganiyipagwa mu Chitabu cha Allah kapena mu Sunna sya Ntume (s.a.w), atamose kuti ili yakusachikwa mnope kuyisalichisya, Naga ingawe mu ichindu yayili yakanganichisidwa kwa achikapolo kuimanyilila nikutenda ibada kwa Allah kupitila mu yeleyo, Allah ni Ntume jwakwe -

[1] Nnole mu chitabu cha: Utenga wa mena gaagalumbikenye nago malamusi pa galakwego Nkuwika malamusi (lisamba: 35)

[2] Chitabu chachipite kala (p:36).

chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo - angaisalichisye mwakupikanika chenene kwa mundu jwalijose; ligongo lya kusosekwa kwa malamusi gagakupatikana mu yele mpela swala, kutawa swaum, kulombana malombela, kulekana malombela, kwinjilana chipanje ni malamusi gane, Mpela muwalondechesye Allah ni Ntume jwakwe winji wa maswala, ndawi syakwe, maruku'u gakwe ni masijida gakwe, Ni muwalondechesye pa Zakaat: ipanje yakwe, n'dingo wakwe wakutandila, chipimo chakwe chakutola ni wandu wakupedwa Zakaat. Ni pa Swaum: ndema jakwe jakutandila kutawa ni katema kakwe kakutawila. Ni yakwayana ni Hija ni yine yamwana yangayika pa yalakweyi. Mpaka ndamo sya pa kulya, kumwa, kugona, kutenda nsangu, katame, kajinjile ka m'nyumba nambo soni kakopoche kakwe, ni ndamo sya kalikamuchisye ka kuchimbusu, mpaka winji wa kasyule pa kusitanji ni ine yangawa yele kutandila yamwanamwana mpaka niyekulungwakulungwa yakwe, mu yaakwanilichiisye Allah dini, ni kwanilisya nayo ukoto wakwe pa wakulupilila, mpela mwaakuwechetela Allah kuti:

﴿...وَنَزَّلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ تِبۡيَٰنٗا لِّكُلِّ شَيۡءٖ...﴾

"Tuntuluchisye Chitabu (Qur'an) chachikusalichisya chindu chilichose...". [Al-Nahl:89], Allah Jwapenani kusyene juŵechete soni

kuti:

﴿...مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلَّ شَىْءٍ...﴾

"...Nganijiŵa (Qur'aniji) adisiadisi jakulukanya, nambo jiŵele jakwitichisya (itabu ya Allah) ayila yaili paujo pakwe (mpela Taurat ni Injil), ni kusalichisya mwagopolanya chenene chilichose (chakusosekwa mu Dini...". [Yusuf:111].

Basi pakuti nganiyisimanikwa yele yipimoyi ni yakulondesyayi mu Chitabu cha Allah Jwapenani kusyene kapena mu Sunna sya ntume jwa Allah (Allah ampe chanasa ni utendele), yimanyiche kuti pangali kujegamila pa yele, nambo kujegamilako kuli pa lina lyakuti kulwala kuwesi, yele niyagakolechedwe malamusi ga dini pa yalakweyo, pa kupatikana kwakwe kapena ungapatikana wakwe, Soni umboniwu - ngugopolela kuti: ungakolanjidwa wa lilamusi mu Chitabu cha Allah ni sunna sya Ntume, uwele umboni wanti nganiliwa lilamusi lyakudalilika nikwitichisidwa - chiunkamuchisye pa ngani jeleji nambo soni pa ngani sine sya ilimu; ligongo lyakuti malamusi ga dini ja chisilamu ngagakusatamilichika naga pangali umboni wakuuma mu Chitabu cha Allah, kapena sunna sya Ntume jwakwe (saw), kapena IJIMA'A (mkamulano wakumanyika wachiwalimu), kapena QIYAS (kulandanyichisya). Sheikh Al islam Ibun Taymiyyah wawechete mu lilamusi lyakwe

lyanti: "Soni mwa yeleyo, lina lya kulwala kuwesi, Allah aŵisile nalyo malamusi gejinji mu Chitabu ni mu Sunnah, ni nganapima unandi wakwe kapena winji wakwe, kapena kuswejela pasikati pa kulwala kuwesi kuwili, pamo ni kwenela kwa isausyo mu Ummah ni kulajila kwao kwa kwimanya yeleyo, soni chiŵecheto changalekanganya pasikati pa n'dingo umo ni n'dingo wine, basi jwalijose jwakuwika mpika pa yeleyo nikuti jutesile yakulekangana ni Chitabu ni Sunnah"[1]. Gamasile malowe gakwe.

Umboni wancheche: Kulandanyichisya, kwakuli: Kulandanya (Qiyas) kwakuwoneka chenene kwangalekangana, soni yeleyo ni ligongo lyakuti Allah Jwapenani kusyene apeleche ligongo lya ulwele wa kuwesi kuti uli usakwa wakuulasya, basi ndawi jilijose jaukusimanikwa ulwele wa kuwesi usakwa wakuulasya nombe ukusimanikwa, pangali kulekangana pasikati pa lisiku lyawili ni lisiku lyandanda, namuno pasikati pa lisiku lyancheche ni lyatatu, Pangali kulekangana soni pasikati pa lisiku lyekumi kwisa nsano nalimo ni lyekumi kwisa nsano, nambo soni pasikati pa lisiku lyekumi kwisa nsano nagatatu ni lyekumi kwisa nsano nagawili, Sano kuwesi ni kuwesi, soni usakwa ni usakwa, soni ligongo lyakwe lipali m'moŵa gaŵiligo

[1] Chitabu chachipite kala (P:38).

mwakulandana, nambi ana tiyikomboleche chantiuli kulekanganya pa lilamusi chilikati cha moŵa gaŵiligo kutendaga galandene pa ligongo lyakwe? Ana ayi ngayikusisyana ni kulandanyichisya kusyene? Soni ana kulandanyichisya kusyene ngawa ni kulandana kwa moŵa gaŵiligo pa chilamusi ligongo lya kulandana kwakwe pa ligongo lyakwe?

Umboni wansano: Kutindana ni kulekangana kwa yakuwecheta ya wandu wakuwika malile, kwele kutindanaku kulosyisye yanti mu ngani jeleji mwangali umboni wakusosekwa kuwujila kuwalakweo, nambo gawele malamusi gakulingalinga gakomboleka kulemwa kapena kulondola, mwanti pangali limo mwa gelego lyalili lyakusosekwa nnope kuya kupunda line, nambo soni pati kupatikene kulekangana nganisyo ni kangana, yakusosekwa kuwujila ku Chitabu cha Allah ni Sunnah sya Ntume (saw).

Sano naga imanyiche machili ga maloŵe gakuti: Pangali malile pa unandi kapena winji wakulwalila kuwesi. Soni kuti gelego ni maloŵe gakamulika, basi manyililani kuti miyasi jachipago jilijose jakujiwona jwankongwe, jangali ligongo lya liŵanga kapena yine mpela yeleyo; basi jelejo ni miyasi jakulwala kuwesi, mwangapimila ndaŵi kapena nsingu, ikaŵeje naga jikupitilila kwa jwankongwejo mwangakatika ata panandi, kapena

jikukatika kwa ndawi japanandi mpela lisiku limo kapena masiku gawili pa mwesi, basi pelepo nitiuwe Mpitapiita. Soni chikuyiche - Insha Allah Ta'ala - kulondesya kwa Mpitapiita ni malamusi gakwe.

Sheikh jwa Chisilamu Ibun Taymiyya jwawechete kuti: Sano wakutamilichika niyanti chilichose chachiikopokaga kuumila nkati mwa chiwelechelo nikuti jikuwaga myasi ja kuwesi, mpakana papagwe umboni wakulosya kuti uli Mpitapiita[1].

Soni wâtite: Myasi jilijose jakopoka nikuti jili myasi ja kuwesi, naga nganiyimanyika kuti jili myasi ja kwasanga kapena ja chilonda[2].

Malowe aga, mpela muyitite kawe kuti nigagali gamachili pakujigalila umboni, soni gali gakupepuka, kupikanika chenene ni kumanyika chenene, soni gakwepepala pakugatuma ni kugakuya kupunda yiwasasile wakuwika malire, sano yayili iyoyo yikusawa yakusosekwa nnope kuipochela ligongo lyakukamulana kwakwe ni ndamo ja chipopelo cha Chisilamu ni malamusi

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha Imani, nnango wakuti Dini jili jangasausya, nambala (39), kutyochela mu Hadithi ja Abu Huraira (Allah anonyelwe najo).

[2] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha Al-Manaqib, nnango wa Ndamo sya Ntume (Swallallahu alayhi wasallam), No. (3560), ni Muslim: Chitabu cha Al-Fadhail, nnango wa kutalichila kwakwe (Swallallahu alayhi wasallam) ku sambi, No. (77/2327).

gakwe, yayili yakolowa ni yakupepuka, Allah Jwapenani kusyene jukuti:

﴿...وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلدِّينِ مِنۡ حَرَجٖ...﴾

"...ni nganam'bichila ŵanganyammwe mu Dini yakusausya iliyose..." [Al-Hajj:78], Ntume jwa Allah - chanasa ni utendele wa Allah ijaule kwa Ntumejo - wawechete kuti:

«إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَهُ فَسَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَأَبْشِرُوا».

"Nditu dini jili jakwepepala, soni pangali jwalijose jwatajikandapasye dinijo ikaweje chijinsitope, iyoyo mkamuleje masengo mwagoloka, m'bandichileje ku yambone, soni msangalaleje". Hadith jaumile kwa Bukhar[1].

Syaliji mu ndamo syakwe Ntume -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo

«أَنَّهُ مَا خُيِّرَ بَيْنَ أَمْرَيْنِ إِلَّا اخْتَارَ أَيْسَرَهُمَا مَا لَمْ يَكُنْ إِثْمًا».

"Kuti jwalakwe nganapedwaga kusagula pasikati pa ichindu iwili nambo jwasagulaga chakwepepala mwa iwiliyo, naga changawaga ulemwa"[2].

Kuwesi kwa jwakwete chitumbo:

Yakutendekwatendekwa kakajinji niyakuti chisimu jwankongwe naga ajigele chitumbo, miyasi

[1] Majmu' al-Fatawa (238/19-239).
[2] Al-Awsat (356/2).

jikukatikaga kwa jwalakwejo, awêchete Imam Ahmad - Allah antendele chanasa -: «Chisimu achakongwe akumanyililaga chitumbo ni kukatika kwa miyasi»[1].

Sano naga wakongwe wakwete nsigo ajiweni myasi, naga jili pandawî jannono nkanikuŵe kuweleka mpela masiku gawîli kapena gatatu, soni jili pampepe ni ipwetesi ya kuweleka, basi jelejo jili nifasi (ulwele wa uchembele), Nambo naga yitendekwe kwandawî jelewu nkanapagwe mwanache kapena kwandawî jannono nkanapagwe mwanache nambo kwangali yipwetesi yakuweleka, basi ngajikuŵa nifasi, nambo ana jikusawa myasi ja kulwala kuwesi jajikusapegwa malamusi ga mundu jwakulwala kuwesi kapena jikuŵa myasi jakonasika jangapegwa malamusi ga mundu jwakulwala kuwesi?

Pa yeleyi pana kulekangana pasikati pa ŵakumanyilila malamusi, nambo yakuona ni yakuti jalakweji jili miyasi ja kuwesi naga jili pa ndamo jajisyowecheesye mu kulwala kwakwe kuwesi; ligongo lyakuti yakutamilichika pa miyasi jakumpata jwankongwe niyanti jikusawa ja kuwesi, naga pangali ligongo lyakukanya kuti jiŵe ja kuwesi, soni mu Qur'an ni Sunnah mwangali chakukanya kulwala kuwesi kwa jwamkongwe

[1] Alola: Al-Mughni (405/1).

jwana nsigo.

Sano aga ni madh-hab ga Malik[1] ni Shafie'[2], ni kusagula kwa Sheikh Al-Islam Ibn Taymiyyah; wawechete mu chitabu cha Al-Ikhtiyarat (p:30): Ni ŵasimbile Bayhaqi mu kaŵechete kane kakuumila kwa Ahmad, nambo ŵasimbile kuti ŵawujiile ku syele nganisyosi.

Pa yalakweyi, malamusi gagakusimichika pa kulwala kuwesi kwa jwankongwe jwakwete chitumbo gali yalumo ni gagakusimichika pa kulwala kuwesi kwa jwankongwe jwangali chitumbo, ikaŵeje mu ngani siŵili:

Ngani jandanda: kuleka ulombela, yakulekasidwa kunneka ulombela jwankongwe jwakusosekwa kutama pa Eda pandawi jakulwala kuwesi kwa jwangali chitumbo nambo ngaikulekasidwa kwa jwakwete chitumbo; Ligongo kuleka ulombela pa ndema jakulwala kuwesi kwa jwangaŵa jwana nsigo, kukusisyana ni yajwawechete Allah Jwapenani kusyene:

﴿...فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ...﴾

"...basi mwalekani pa eda jao..." [Al-Talaq:1], Sano kunneka ulombela kwa jwankongwe jwali nichilu pa ndawi jakulwala kuwesi pelepo nganikuŵa kusisyananago malamusi; ligongo jwele

[1] Al-Mudawwanah (1/ 155), An-Nawaadir wal-Ziyaadaat (1/ 136).
[2] Ikhtilaf Al-Fuqaha cha Al-Marwazi (P: 193), Al-Awsat (2/ 239).

jwaakunneka ulombela jwankongwe jwali nichilu pelepo nikuti annesile ulombela pa eda jakwe, chinga jwaliji jwakulwala kuwesi kapena ngajukulwala; ligongo eda jakwe jili ja chitumbo; Ni ligongo lyeleli, nganiyiwa yakulekasidwa kwa jwalakwejo kumpa talaka panyuma pakutenda najo nsangu, kulekangana ni wane.

Ngani jaŵili: Yanti kulwala kuwesi kwa jwankongwe jwali pa eda kwangamasya edajo, mwakulekangana ni kulwala kuwesi kwa jwankongwe jwine; ligongo eda ja jwankongwe jwana nsigo ngajikasajimala ikaweje pakuweleka, kwali juli jwakulwala kuwesi kapena iyayi; Ligongo lya malowe ga Allah Jwapenani kusyene gakuti:

﴿...وَأُوْلَاتُ الأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ...﴾

"...aŵala ŵaakwete yiilu ndema jao (ja kumalila eda) ni muchachiŵelechela yiilu yaoyo...".

[Al-Talaq:4].

Upande watat: yindu yakwika mwachisupuchisya pa ulwele wa kuwesi

Yindu yakwika mwachisupuchisya kwa mundu jwakulwala kuwesi yipali mitundu igala:

Ntundu wandanda: Koonjechesya kapena kupunguka, mpela kuŵa kuti ndamo ja jwankongwe jili masiku nsano nalimo (6), sano miyasi ni kupitilila mpaka masiku nsano nagawili

(7), kapena ndamo jakwe kuŵa masiku nsano nagawili (7) sano ni kuswejela pa masiku nsano nalimo (6).

Ntundu wawili: Kwanguya kapena kuchelewa, mpela kuti ndamo jakwe jikuŵaga kumbesi kwa mwesi sano ni kulwala kuwesi kundanda kwakwe, kapena ndamo jakwe jili kundanda kwa mwesi sano ni kulwala kumbesi kwakwe.

Soni atindene nganisyo wandu wali wakumanyilila pa lilamusi lya mitundu jiŵiliji, nambo yakuwona niyili yakuti ndema jilijose jaajiŵeni miyasi; pelepo nikuti akulwala kuwesi, soni ndema jilijose jamalisisye; pelepo nikuti aswejele, chinga jijonjechesye kupunda pandamo jakwe kapena jipungwiche, soni chinga jilongolele kapena jichelewele, Soni yalongolele kusala umboni wa yeleyi mu mtwe waupitile, pakuŵa Jwakutamilikasya malamusi alumbikenye malamusi ga mundu jwakulwala kuwesi ni kusimanikwa kwakwe kwakuwesiko

Aga ni madhehebu ga Shafie'[1], ni kusagula kwa Sheikhul-Islam Ibn Taymiyyah[2], ni wasilimbikasisye syele nganisyosi nsyene Al-Mughni mwalakwemo ni kusichenjela ni watite: Ingawe kuti ndamo jikutumika yatite pakusala mu

[1] Al-Umm (1/82).
[2] Majmu' al-Fatawa (238/19-239).

madhehebu, nikuti Ntume (swalla llahu alayhi wasallam) angaulondechesye umati wakwe, soni yaliji yangakomboleka kwa jwalakwejo kuchelewesya kulondesya kwakwe; Ligongo yangakundisidwa kuchelewasya kulondesya mpaka kupitana ndawi jakwe, soni achiwammakwakwe ni wane mwa achakongwe wasosekwaga kwalondechesya yalakweyo mu ndema syose, iyoyo nganiyiwa yanti mpaka angakulesile kulondesya kwakwe, Soni pangali yayayiche kutyochela kwa Ntume-chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo-yakolanga ya ndamo jakulwalila kuwesi kapena kulondesya kwakwe, pangawaga mu ngani ja Mpitapiita pe basi[1].

Ntundu waatatu: M'bilichila kapena chitaka, mwati akujiŵonaga myasi kuŵa jam'bilichila mpela mesi ga mawanga kapena jachitaka chilikati cha m'bilichila ni upiliwu, sano ayi naga yili nkati mwa ndaŵi jakulwala kuwesi kapena yilumbikene najo nkanaŵe kuswejela, pelepo yili kuwesi ni tukusimichisya malamusi ga mundu jwakulwala kuwesi, nambo naga yili panyuma pa kuswejela nganiyiŵa kuwesi; ligongo lya maloŵe ga Ummu Atwiyyah (Allah anonyelwe najo): ""Twaliji tuli ngatukugawalanjila mesi gam'bilichila ni gachitaka

[1] Al-Mughni (396/1)

panyuma pakuswejela kuwa chindu chilichose."" Hadith jaumile kwa Abu Dawood kupitila mwitala lyakuona[1], Soni Hadith jaumile kwa Bukhar mwangali malowe gakuti: (Panyuma pa kuswejela), nambo jwalakwe wawisile ntwe wakwe ni malowe gakuti: Ntwe wakusala ya m'bilichila ni chitaka m'mowa gangawa ga kuwesi[2].

Wawechete mu kusalichisya kwakwe kwa Fath al-Bari: «Akulosya ni yeleyi kusonganganya pasikati pa ngani jajipiite jakuumila kwa Aisha wawatite kuti: Mpaka m'buwone umesi weswela.» Ni pa chilikati cha Hadisi ja Umm Atwiyya jajikolanjidwe mu nnango awu, kuti yele igopolela kuti: Hadisi ja Aisha - jikwamba pa ndawi jaauweni m'bilichila ni chitaka m'masiku ga kuwesi, nambo pangawa m'masikugo basi yili mwawechetele Umm Atwiyya»[3].

Soni Hadisi ja Aisha jaajisasile jila nijawajikopwesye Al-Bukhari mwakusimichisya nkaniwuwiche awu ntweu[4], yanti achakongwe waliji nkuntumichisya jwalakwe Ad-Daraja (chindu chakwinjisya jwankongwe pakusaka kumanyilila

[1] Wajikopwesye Abu Dawood: chitabu cha Twahara, ntwe wakusala ya jwankongwe jwakuiwona yindu ya m'bilichila ni ya chitaka panyuma pa kuswejela, No. (307).

[2] Wajikopwesye Al-Bukhari: chitabu cha kuwesi, ntwe wakusala ya m'bilichila ni ya chitaka pangawa mowa ga kuwesi, No. (326).

[3] Fathul Bari (1/ 426).

[4] Swahih Bukhar (1/ 71).

naga kusigele chindu chilichose pa yakusigalila ya kuwesi) mwaliji mwana Al-Kursuf (litonji) lyalikwete ntundu wam'bilichila, ni jwawechetaga kuti: «Nkachelenga mpaka m'buone umesi weswela»[1].

Sano Al-qassatu al-bayda'u: gele ni mesi geswela gachiikoposyaga chiwelechelo pa ndawi jakukatika kwa myasi ja kuwesi.

Ntundu wancheche: Kukatika-katika kwa myasi ja kuwesi, mwanti lisiku line kujiona myasi, sano lisiku line kuwa jwanswela, ni yine yakulandana ni yeleyo, pelepa pana kawe kawili:

Kawe kandanda: Kuŵa yeleyi kwa jwankongwe ndema jakwe josope mwangalecheka, basi aji ni myasi ja Mpitapiita, soni likumpata lilamusi lya mundu jwakulwala Mpitapiita kwa mundu jwakuyiwona yeleyi.

Kawe kaaŵili: Kuwa yangajendelechela kwa jwankongwejo, nambo ikum'bichililaga pandaŵi jine, soni ni akuŵaga akwete ndema ja kuswejela jisyesyene. Pelepo Achinamatetule ŵa dini (Allah ŵatendele chanasa) ŵatindene pa kuswejela kweleku. Ana kukuŵa kuswejela, kapena gakupitilila palakwepo malamusi ga kulwala kuwesi?

[1] Wawisile ndemanga Al-Bukhari: chitabu cha kuwesi, ntwe wakusala ya kutanda kwa kuwesi ni kumala kwakwe, mkanijiwe hadith No. (320).

Sano madhehebu ga Shafi'i pa malowe gakwe gakuona nnope mwa malowe gakwe gawili niganti: gakamula masengo palakwepo malamusi ga kulwala kuwesi, basi pelepo ni ikuwa kuli kuwesi[1], soni kweleku ni kusagula kwa Sheikh Al-Islam Ibn Taymiyyah ni nsyene Al-Fa'iq[2], kwisa soni madhehebu ga Abu Hanifah[3], Soni yeleyo ligongo lyakuti mesi gesweela ngagakuwoneka palakwepo; soni ligongo lyakuti naga kungawichidwe kuwa kuswejela, nikuti yandanda yakwe yikaliji kuwesi, ni yapanyuma pakwe ikaliji kuwesi, soni pangali jwaakuwecheta yeleyo, naga ingawe iyyo nikuti eda jikamalaga kwa Quru' m'mowa nsanope; Ni ligongo lyanti naga kungawichidwe kuwa kuswejela, kukatendekasisye masausyo ni matabu pakogajoga ni matabu gane pa masiku gawili galigose, sano yakusausya iwele yakutyosyedwa pa ajino shariyajino, soni lumbili losope alapikwe Allah."

Sano yakumanyika mu madhhabu ga Hanmbali nikuti miyasi ni ja kuwesi, soni kukatika kwa miyasijo ni kuswejela, ikaweje naga winji wa mowa gosope pampepe gapundile mowa gejinji ga kuwesi, pelepo miyasi jakupitililajo jikuwa ja Mpitapiita[4].

Soni watite mu Al-Mughni: "Ikuwoneka kuti

[1] Al-Umm (1/ 83-84).
[2] Yajigaligwe kutyocela kwa jemanjajo mu Al-Inswaf.
[3] Al-Asl (19/2-20)
[4] Al-Mughni (226/1).

kukatika kwa miyasi naga kuli kwannono kwangakwana lisiku limpepe nikuti nganikuŵa kuswejela, pakujigalila pa utenga watwasimulile pa nifasi(myasi jakupagwila mwanache) kuti jwalakwe jwangasamala ya ndaŵi jannono jangakwana lisiku limpepe, yele ni yakuwona -In shaa Allah- ligongo miyasi jikopokaga ndaŵi jine ni kukatika ndaŵi jine, soni pa kanganisyidwa koga kwa mundu jwaswejele kandawi kannono panyuma pa kandawi kane kannono ikuŵa masausyo gagakutyosyedwa; ligongo lya maloŵe ga Allah Jwapenani kusyene gakuti:"

﴿...وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلدِّينِ مِنۡ حَرَجٖ...﴾

"...ni nganam'bichila ŵanganyammwe mu Dini yakusausya iliyose..." [Al-Hajj:78], Jwatite: Sano pa yeleyi, katika kwa miyasi kwa ndaŵi jangakwana lisiku limo ngakukuŵa kuswejela, ikaŵeje naga achiweni chakulosya pa yeleyo mpela kuti katika kwakweko kuŵe kumbesi kwa moŵa gakwe ga kulwalila kapena agaweni mesi geswela»[1].

Nikuti kuwecheta aku kwa nsyene Al-Mughni kuli chilikati cha malowe gawiliga, soni Allah niwakumanyilila yakuona.

Ntundu wansano: Kumula kwa myasi mwanti jwankongwe akasachionaga chinyesipe, basi yeleyi

[1] Al Mughni (257/1).

naga yili pandawi jakulwala kuwesi kapena yilumbikene nako nkanaswejele, basi yeleyi ni kuwesi, nambo naga yili panyuma pa kuswejela, basi nganiyiwa kuwesi; Ligongo lyanti mbesi ja kawe kakwe kakulandanila ni mesi ga m'bilichila ni gachitaka, soni lyele ni lilamusi lyakwe.

Ntwe wancheche: Malamusi ga mundu jwakulwala kuwesi

Malamusi ga mundu jwakulwala kuwesi gali gamajinji gagakupunda makumi gaŵili, tukolanje mwa gelego gatukugawona kuti gakusosekwa mnope, gane mwa gelego ni:

Chandanda: Swala: Kuli kwakanyisyigwa kwa jwankongwe jwali nkulwala kuwesi kuswali swala jakukanganisidwa kwajwalakwejo ata jajili jangakanganisidwa jakwe, soni ngakuwa kwakulondeka kuumila kukwakwe kuswali, soni swala ngajikuŵa jakusachikwa kukwakwe ikaŵeje naga ajisimene ndaŵi jakwe kwakulingana ni rakaa jimo jakwanila, pelepo swala jikuŵa wajibu kukwakwe, chinga ajisimine kundanda kwa ndawi kapena kumbesi kwakwe.

Chilandanyo cha kukusimana kundanda kwandawi: Naga jwankongwe alwasile kuwesi panyuma pakwinjila kwa lyuwa mu ndema jakulandana ni raka jimpepe, basi kuli kwakanganisidwa kwa jwalakwejo pati aswejele

kulipa swala ja Maghrib; ligongo jwalakwe jwajisimene ndema ja swalajo ndema jakwanila kuswali raka jimpepe nkanalwale kuwesi.

Soni chilandanyo chakujisimana ndawi jakumbesi kwandawi: naga jwankongwe aswejele kuwesi lyuwa mkanilikopoche pa ndema jakwanila raka jimo, basi yakanganisidwa kukwakwe naga atesile twahara kulipila swala ja Fajr; ligongo jwalakwe ajisimene mbali ja ndema jakwe jakwanila kuswali raka jimo.

Sano naga jwankongwe jwali nkulwala kuwesi asimene mbali ja katema jangakwanila raka jakwana, mpela naga alwasile kuwesi mu chilandanyo chandanda kandaŵi kannono panyuma pakutiwila kwa lyuŵa, kapena aswejele mu chilandanyo chaŵili kandaŵi kannono nkanilikopoche lyuŵa, Basi swala nganijiwa wajibu kwa jwalakwe; pakujigalila malowe ga Ntume - chanasa ni ntendele wa Allah iwe pa jwele ganti:

«مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ».

"Mundu jwatajisimane raka jimo ja swala nikuti chijuwe jujisimene swala". Hadith jaumile kwa Bukhar ni Muslim[1], Nikuti gopolela kwakwe ni

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha ndaŵi sya Swala, nnango wakusala ya mundu jwajisimene raka jimo mu swala, Nambala (580), ni Muslim: Chitabu cha Misikiti ni malo gakuswalila, nnango wakusala ya mundu jwajisimene raka jimo mu swala basi ajisimene jele swalajo, Nambala (607), kutyochela mu Hadith ja Abu Hurairah (Allah anonyelwe najo).

kwakuti mundu jwatajisimane jangakwana raka jimo, nikuti nganijuŵa jujisimene swala.

Sano naga jusimene raka jimo mu ndema ja swala ja Asr, ana jukusosekwa kuswali swala ja Dhuhr pampepe ni Asr, kapena jusimene raka jimo mu ndema ja swala ja Isha, ana jukusosekwa kuswali swala ja Maghrib pampepe ni Isha?

Pa yalakweyi pana kulekangana chilikati cha wakumanyilila, nambo yakuwona ni yakuti ngajikanganisidwa kukwakwe ikaweje swala jajisimene ndawi jakwe, jajili swala ja Asr ni Isha basi; ligongo lya malowe gakwe (Ntume) Swallallahu alayhi wasallam:

«مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الْعَصْرَ».

"Mundu jwatajisimane raka jimo ja swalatu Aswir lyuwa nkanilitiwile nikuti chijuwe jujisimene Aswiri". Hadith jaumile kwa Bukhar ni Muslim[1], Ntume-chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo- nganati: Nikuti ajisimene Dhuhr ni Aswiri.

Soni nganakolanga yakuti swala ja Dhuhr jili jakanganisidwa pa jwelejo, sano yandamo yakwe niyanti jwelejo jwangali chakanganisidwa, sano gelega ni madhehebu ga Abu Hanifa ni Malik,

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha ndema sya swala, nnango wakusala ya jwajisimene raka jimo mu swala ja Fajr, Nambala (579). Ni Muslim: Chitabu cha Misikiti ni malo gakuswalila, nnango wakusala ya jwajisimene raka jimo nikuti ajisimene swala jelejo, Nambala (608), kutyochela mu Hadith ja Abu Hurairah, Allah anonyelwe najo.

yawasimulile kutyochela kwa jemanjajo mukulondesya kwa al-Muhadhab[1].

Sano kunkumbuchila Allah, kunkusya, kunswejesya, ni kuntogolela, kolanga lina lya Allah pakulya ni pakutenda indu ine, kusoma Hadith ni Fiqh, kuwomba Dua ni kutenda aamin pa jalakwejo, kwisa soni kupikanila Qur'an; pangali chilichose mwa yeleyi chachili haraam pa jwalakwe, pakuŵa isimichiiche mu yitabu yiŵili ya Swahiih ni mu itabu ine soni

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَتَّكِئُ فِي حِجْرِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا وَهِيَ حَائِضٌ فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ».

"Kuti Ntume - chanasa ni utendele wa Allah iwe kwa jwalakwejo - jwaliji nkwegamila pachilolo cha Aisha - Allah asangalale najo - aku jwalakwejo junankulwala kuwesi, ni kusoomaga Quran"[2].

Nambo soni mu itabu iwili ya Swahihi Bukhar ni Muslim, ngani jajikuuma kwa Ummu Atwiyya - Allah asangalale nawo - kuti wampikene Ntume (saw) achiwechetaga kuti:

«يَخْرُجُ الْعَوَاتِقُ وَذَوَاتُ الْخُدُورِ وَالْحُيَّضُ -يَعْنِي: إِلَى صَلَاةِ الْعِيدَيْنِ- وَلْيَشْهَدْنَ

[1] Al-Majmuu Sharh Al-Muhadhdhab (3/ 70).

[2] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya kusooma kwa jwannume pachilolo cha ŵamkwakwe ali kuwezi, No. (297). Ni Muslim: Chitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya kujegamila kwa jwannume pachilolo cha ŵamkwakwe ali kuwezi ni kusomaga Qur'an, No. (301), kutyochela mu Hadith ja Aisha, Allah asangalale najo.

الْخَيْرَ، وَدَعْوَةَ الْمُؤْمِنِينَ، وَيَعْتَزِلُ الْحُيَّضُ الْمُصَلَّ».

"Akopoche achiwaali, ni achakongwe wa m'majumba, ni waakulwala kuwesi -gopolela kuti: ku swala sya Eid siwili - kuti akasimanikwe pa yambone, ni pa maduwa ga waakulupilila, nambo waakulwala kuwesi atalikangane ni malo gakuswalila"[1].

Nambo pakwamba ya jwakulwala kuwesi kusooma Qur'an pajika, naga kuli kulolape ni meso kapena kuganisya mu ntima mwangakoposya malowe ni lulimi, pangali chakusawusya pa yeleyo, mpela kuwika nsafu kapena ubawu ni kulolaga ma Ayat ni kugasomaga mu mtima mwakwe. Al-Nawawi-wawechete mu Sharh Al-Muhadhab kuti: «Iwele yakundisidwa pangali kutindana»[2].

Nambo naga kusooma kwakwe kuli kulumukula ni lulimi, wajinji mwa maulama gakamulene yakuti kuli kwakulekasidwa soni kwangakundidwa,

[1] Jakopweche ni Al-Bukhari: Chitabu cha Haidhi, nnango wakusala ya kusimanikwa kwa achakongwe ŵa haidhi pamasiku ga Eid siwili ni pa duwa sya Asilamu, ni kuŵambala malo gakuswalila, Nambala (324), ni Muslim: Chitabu cha Swala ja Eid siwili, nnango wakusala ya lusa lwakopoka achakongwe pamasiku ga Eid siwili kuja ku malo gakuswalila ni kusimanikwa pa Khutbah, mwa kulekangana ni achalume, Nambala (890).

[2] Al-Majmuu (2/357).

Awêchete Al-Bukhari[1] ni Ibn Jarir Al-Tabari[2] ni Ibn Al-Mundhir[3] kuti: Yili yakundidwa.

Soni iwechetedwe kwa Malik ni Shafie' mu malowe gakala[4], iwechetedwe kwa wanyawo mu chitabu cha Fathul Bari[5].

Soni Al-Bukhari wâsasile mwa kutajila ndemanga kutyochela kwa Ibrahim an-Nakha'i kuti: Pangali chakulemwa kusoma lipewa[6].

Wawechete Sheikh Al-Islaam Ibn Taymiyyah mu Al-Fataawa majumuwa ga Ibn Qaasim: "«Pangali sunna ata panandi jakunnekasya jwalakwe kusooma Qur'an, ligongo kuwecheta kwakwe kwakuti:"

«لَا تَقْرَأُ الحَائِضُ وَلَا الجُنُبُ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ».

"Jwankongwe jwali pa haidhi kapena jwana janaba akasoomaga chilichose cha mu Qur'an"[7]. Hadith jangali machili mwakamulana kwa wandu

---

[1] Alole Swahih Al-Bukhari: Chitabu cha kuwesi, nnango wakuti jwakulwala kuwesi jutende ibada yosope ikaweje kutenda Twawaf pa Nyumba ja Likaba, Fathul-Bari (1/ 407-408).

[2] Fathul Bari (1/ 408).

[3] Al Awsat (2/ 223).

[4] Al-Majmuu (2/356).

[5] Fathul Bari (1/ 408).

[6] jwalembile mwa chilaki Al-Bukhari: chitabu cha kulwala kuwesi, ntwe wakusala ya jwakulwala kuwesi kutenda ibada yosope ya Hija ikaŵeje kutenda Twawaf pa Nyumba ja Likaba, mkanijiŵe hadith No. (305).

[7] Wajikopwesye Al-Tirmidhi: Mitwe ja Twahara, ntwe wakusala ya jwakwete janaba ni jwankongwe jwali nkulwala kuwesi yanti wawiliwa akasoona Qur'an, No. (131).

wakumanyilira majiganyo ga hadith[1].

"Chisimu achakongwe waliji nkulwala kuwesi mu ndawi ja Ntume -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo-, naga kusooma Qur'an kwaliji kwakulekasidwa kukwawo chisawu swala, ikaliji mwa indu yawayisalichisye Ntume -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo- kwa wandu wakwe, ni akalijiganyisye yele achimama wa wandu wakulupilila, nambo soni yikawele imo mwa yindu yakayijenesyaga kwa wandu," "Basi pakuti pangali jwalijose jwajigele kutyochela kwa Ntume - chanasa ni utendele wa Allah iwe kwa jwalakwejo - kulekasya pa yalakweyo, nganiyiwa yakundisidwa kuyitenda kuŵa haramu pakuimanya kuti jwalakwejo nganalekasya yalakweyo. Soni naga nganalekasya yalakweyo pamo ni kutupa kwa kuwesi mu ndema jakwe, yikumanyika kuti nganiyiwa yakanyisyidwa»[2]."

Sano chakuwajilwa panyuma pakumanyilila kulekangana kwa wandu wali wakumanyilira ya dini kuti iwechetedweje yanti: Ili yambone mnope kwa jwankongwe jwakulwala kuwesi kuti jukasooma Qur'an pakuwecheta ni lulimi lwakwe nakaweje pali papatikene chipaka cha yeleyo,

[1] Alole: Al-ilal ja At-Tirmidhi (lisamba: 69/ tartibu jakwe), ni As-Sunan Al-Kubra ja Al-Bayhaqi (1/309), ni Al-Ahkam Ash-Shar'iyyah ja Ibn Abdul Haq (1/504), ni Nasbu Ar-Rayah ja Az-Zayla'iy (1/195).

[2] " Majmu' al-Fatawa (26/ 191)."

mpela naga jwalakwe ali jwakwiganya ni kupatikana chipaka chakwasomesya achinafunsi, kapena pa ndawi ja mayeso kwanti mwanafunsi jukupata chipaka chakusooma ligongo lya mayeso gakwe kapena yine yampela yeleyo.

Chaŵili: Swaumu: basi kuli kwelekasidwe kwa jwankongwe jwali nkulwala kuwesi kutawa swaumu ja faradhi ni ja sunna jakwe, soni ngakuwa kwakulondeka kuumila kukwakwe, nambo akukanganisidwa kuusya ja faradhi jakwe; ligongo lya Hadith ja Aisha (Allah anonyelwe najo):

"كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ -تَعْنِي: الْحَيْضَ- فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ وَلَا نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ".

"Yaliji nkutupata yeleyo -gopolela: kulwala kuwesi- basi nitwalamulidwaga kulipa Swaumu soni nganitulamulidwaga kulipa Swala". Hadith jaumile kwa Bukhar ni Muslim[1].

Soni naga jwankongwe alwasile kuwesi ali atawile, swaumu jakwe jikusagopoka, namuno yitendekwe iyoyo kandaŵi kannono lyuŵa mkanilitiwile, soni akukanganisidwa kulipa lisiku lyelelyo naga jaliji swaumu ja kukanganisidwa.

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: chitabu cha Kuwesi, ntwe wakusala ya jwankongwe jwali nkulwala kuwesi kuti jwangalipa Swala, No. (321). Ni Muslim: chitabu cha Kuwesi, ntwe wakusala ya kusosekwa kulipa Swaumu kwa jwankongwe jwali nkulwala kuwesi nambo ngaŵaga Swala, No. (335). Soni kalumukuleka kali ka Muslim.

Nambo naga apikene kusenjelemukuka kwa myasi ja kuwesi lyuŵa nkanilitiwile, nambo nganijikopoka mpaka panyuma pa kutiwila kwa lyuŵa, basi Swaumu jakwe jikuwa jakamilika, soni jangajonasika pa kaŵechete kakuwona; ligongo lyakuti myasi pajili nkati mwa chilu jangali chilamusi;

Soni ligongo lyakuti Ntume-chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo-pawawusidwe pakwamba ya jwankongwe jwaakuiwona kulugono kwakwe yindu yaakusaiwona jwannume kuti: ana akusosekwa koga?

قال: «نَعَمْ إِذَا هِيَ رَأَتِ الْمَاءَ».

"Ntume jwatite kuti: "Elo, naga jwalakwe ali agaweni mesi."[1] Basi lilamusi likusajendela pa kuwuona ukongwe ngawa pa kusenjelemukuka kwakwe mkati, ili yalumo soni ni kulwala kuwesi, malamusi gakwe ngagakusajendela ikaŵe pa kujiona miyasi kuti jikopweche pasa ngawa pa kusenjelemukuka kwakwe nkati.

Soni naga Fajiri jikopweche ali nkulwala kuwesi, ngakuwa kwakulondeka kuumila kukwakwe kutawa swaumu kwa lisiku lyelelyo, namuno aswejele panyuma pa Fajiri kwa kandaŵi kannono.

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: chitabu cha ilimu, ntwe wakusala ya soni pa ilimu, No. (130). Ni Muslim: chitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya kusosekwa koga kwa jwamkongwe..., No. (313).

Sano naga ali amalisisye kulwala kuli kusigele panandi kuti jikopoche alfajili ni kutawa Swaumu, basi Swaumu jakwe jikuwa jambone jangasokonechela, namuno kuti nganajoga mpaka panyuma pakopoka alfajili, iwele yakulandana ni mundu jwana janaba naga atesile niya jakutawa Swaumu ali akwete janaba ni nganajoga mpaka panyuma pakopoka alfajili, basi Swaumu jakwe jikuwa jambone jangasokonechela; Ligongo lya kuwecheta kwa Aisha - Allah asangalale najo - kwakuti:

"كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصْبِحُ جُنُبًا مِنْ جِمَاعٍ غَيْرِ احْتِلَامٍ ثُمَّ يَصُومُ فِي رَمَضَانَ".

"Ntume jwa Allah -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo- wachelwaga ali najo janaba jakuuma pakutenda nsangu ngawaga pakulisagamilila, kaneko ni jwatawaga mu Namasani". Hadith jaumile kwa Bukhar ni Muslim[1].

Lilamusi lyatatu: Kusyungula Likaba (twawafu): basi yili yakulekasidwa kwa jwalakwe kusyungula Likaba (twawafu), fardhi jakwe ni nafila jakwe, soni ngakukuŵa kwakupocheledwa kutyoka kwa jwalakwe; Nambo masengo ganego mpela kutenda

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: chitabu cha Swaumu, ntwe wakusala ya koga kwa mundu jwakutawa swaum, No. (1931). ni Muslim: chitabu cha Swaumu, ntwe wakusala ya ukulondeka wa swaumu ja mundu jwajinkopochele alfajiri juli ni janaba, No. (1109).

Sa’i sikati ja Swafa ni Marwa, ni kwima pa Arafah, ni kugona pa Muzdalifah ni Mina, ni kuponya maganga (Jimaar), ni gane mu masengo ga Hija ni Umrah, nganiyiwa yakulekasidwa kwa jwalakwe, Ligongo lya malowe ga Ntume jwa Allah - utendele ni chanasa cha Allah iwe pa Ntumejo- kwa Aisha ndema jawalwasile kuwesi:

«افْعَلِي مَا يَفْعَلُ الْحَاجُّ غَيْرَ أَلَّا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ حَتَّى تَطْهُرِي».

"Ntendeje yakasatenda jwa Hija, ikaweje Twawaf pa Nyumba ja Likaba mpaka nswejele[1]."

Ni pa ligongo lyeleli, naga jwankongwe atesile Twawaf ali aswejele, kaneko miyasi ja kumwesi ni kopoka panyuma pakutenda Twawaf, kapena mkatikati mwa Sa'i, pelepo pangali chakusawusya pa yalakweyo.

Lilamusi lya ncheche: Kugwa kwa twawafu al wadaa (kusyungula likaba kwakulanga) kwa jwalakwejo: basi naga jwankongwe amalisisye masengo ga Hija ni Umrah kaneko ni alwasile kuwesi nkanatyoche kwawula ku chilambo chakwe, soni ni kupitilisya kulwala kuwesiko mpaka pandawi jakutyoka kwakwe, basi jwalakwe chatyoche mwangatenda wadaa (kulanga); Ligongo

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: chitabu cha kulwala kuwesi, ntwe wakusala ya jwankongwe jwakulwala kuwesi kutenda itendo yosope ikaweje Twawaf pa Nyumba ja Likaba, No. (305). Ni Muslim: chitabu cha Hija, ntwe wakusala ya kulondesya matala ga Ihram, No. (1211).

lya hadith ja mwanache jwa Abbas- Allah asangalale nawo osopewo wawatite kuti:

"أُمِرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ، إِلَّا أَنَّهُ خُفِّفَ عَنِ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ".

"Wandu alamulidwe kuti chakumalisya chawo chiwe pa Nyumba ja Likaba, nambo yapepusidwe kwa jwamkongwe jwakulwala kuwesi."" [Hadith jaumile kwa Bukhar ni Muslim][1].

Soni yangasosekwa kwa jwankongwe jwakulwala kuwesi pa ndawi jakulanga kuti aiche pa nnango wa Nsikiti wakuchimbichika ni kuwenda dua; ligongo yalakweyo nganiyiyika kutyochela kwa Ntume - chanasa ni utendele wa Allah iwe kwa jwalakwejo -, soni ibada ikwegamila pa yayiyiche (kuumila kwa Ntumejo). Nambo yayiyiche kutyochela kwa Ntume - chanasa ni utendele wa Allah iwe kwa jwalakwejo - yikulosya yakulekangana ni yeleyo, basi mu ngani ja Swafiyyah - Allah anonyelwe najo - ndema jajwalwasile kuwesi panyuma pakutenda Twawaf ja Ifadhwa, kuti Ntume - chanasa ni utendele wa Allah iwe kwa jwalakwejo - jwawechete kwa jwalakwejo kuti:

«فَلْتَنْفِرْ إِذَنْ».

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: chitabu cha Hija, nnango wa Twawaf al-Wada', No. (1755). ni Muslim: chitabu cha Hija, nnango wa wajibu wa Twawaf al-Wada' ni kugwa (kutyosyedwa) kwakwe kwa jwankongwe jwa haidhi, No. (1328).

"Basi nijuwigule". Hadith jaumile kwa Bukhar ni Muslim[1].

Soni nganijulamula ya kusimanikwa petanga lya nsikiti, sano naga yeleyo Ingawe yaliji yakundisidwa, jwalakwejo angayilondesye. Nambo pakwamba ya Twawaf ja Hija ni Umrah, ngajikutyoka kwa jwalakwejo, nambo atende Twawaf pati aswejele.

Lilamusi lyansano: Kutama mu nsikiti: Yakulekasidwa kwa jwakulwala kuwesi kutama mu nsikiti, atamose pamalo gakuswalila Eid yakulekasidwa kukwakwe kutama pelepo, Ligongo lya hadith jajikutyochela kwa Ummu Atiyya - Allah asangalale nawo- kuti wampikene Ntume jwa Allah -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo- ali nkuwecheta kuti:

«يَخْرُجُ الْعَوَاتِقُ وَذَوَاتُ الْخُدُورِ وَالْحُيَّضُ».

"Akopoche wali, ni achakongwe wachitamile mu yumba, ni wakulwala kuwesi". Soni mwalakwemo mwana yanti:

«يَعْتَزِلُ الْحُيَّضُ الْمُصَلَّى».

"Achakongwe wakulwala kuwesi awambale pamalo pakuswalila". Hadith jaumile kwa Bukhar ni

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: chitabu cha Hija, ntwe wakusala ya naga jwankongwe julwasile kuwesi panyuma pakutenda Twawaaf ja Ifaadha, No. (1757). ni Muslim: chitabu cha Hija, ntwe wakusala ya waajibu wa Twawaaf ja kulanga No. (1211).

Muslim[1].

Lilamusi lya nsano nalimo: Kutenda nsangu: basi yakulekasidwa kwa wankwawo kutenda nawo nsangu, soni yakulekasidwa kwa jwalakwe kunkunda kutenda yalakweyo; ligongo lya malowe ga Allah Jwapenani:

﴿وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡمَحِيضِۖ قُلۡ هُوَ أَذٗى فَٱعۡتَزِلُواْ ٱلنِّسَآءَ فِي ٱلۡمَحِيضِ وَلَا تَقۡرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطۡهُرۡنَۖ...﴾

"Soni akum'busya ya ulwele wa kuwesi. Jilani: “Walakweo uŵele usakwa wakuulasya, ni mwaŵambalani achimmasyeto pati ali kuwesi, soni ngasimwaŵandichila mpakana aswejele..." [Al-Baqarah:222], Sano yayikwamba pa ulwele wakuwesi: jele ni ndaŵi jakulwala kuwesiko, ni malo gakwe gagali kuyao؛ Nambo soni ligongo lya malowe ga Ntume(saw) gakuti:

«اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النِّكَاحَ».

"Ntendeje chilichose kutyosya kutenda ndowa." Gopolela kwakwe: kutenda nsangu. Japocheledwe

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: mchitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya kusimanikwa kwa jwankongwe jwa haidhi pa Eid siŵili ni duwa sya Asilamu, ni aŵeje pambali ni malo gakuswalila, No. (324). ni Muslim: mchitabu cha Swala ja Eid siŵili, ntwe wakusala ya kundisyidwa kopoka achakongwe pa Eid siŵili kuja kumalo gakuswalila ni kusimanikwa pa Khutbah, ali ŵakulekangana ni achalume, No. (890).

ni Muslim[1]; Soni ligongo lyakuti Asilamu wosope wakamulene ya kulekasidwa kwa kuntenda nsangu jwankongwe jwakulwala kuwesi kuyalo kwakwe.

Ngaikukundisidwa kwa mundu jwakukulupilila mwa Allah ni lyuwa lya mbesi kuti atende chindu chakusakala chelechi chachikanyisyidwe ni umboni wakutyochela mu chitabu cha Allah, ni sunna sya Ntume jwakwe - chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo, nambo soni nkamulano wa asilamu, nikuwa jwalakwejo mwa wandu wakutindana ni Allah pamo ni Ntume jwakwe, ni kukuya litala lyangawa lya wandu wakulupilila, Wawechete mu Al-Majmu' Sharh Al-Muhadhdhab (p: 374, j2) Wawechete Shafie'- Allah watendele chanasa: «Mundu jwatesile yeleyo basi pamasile patesile sambi jekulungwa». Wawechete achimijetu kwisa soni wane kuti: «Mundu jwatakutende kutenda nsangu ni jwankongwe jwakulwala kuwesi kuti kuli kwahalali, jupedwe hukumu ja ukafili». Gamalile pele malowê ga Nawawi.

Soni akukundidwa jwalakwejo - lumbili losope alapikwe Allah - kutenda yampaka yimasye chisako chakwe changawaga kutenda nsangu, mpela kutenda busu, kukumbatila ni kugundana ni chilichose changawaga utukani, nambo yambone

[1] Wajikopwesye Muslim: chitabu cha kulwala kuwesi, ntwe wakusala ya kukundidwa kwa jwakulwala kuwesi kojesya ntwe wa wankwawo, No. (302).

nnope niyanti akagunda pasikati pa chisou ni malungo ikaweje pali pana chakusiwilila; Ligongo lya malowe ga Aisha - Allah asangalale najo - gakuti:

"كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنِي فَأَتَّزِرُ فَيُبَاشِرُنِي وَأَنَا حَائِضٌ".

"Waliji Ntume - chanasa ni utendele wa Allah iwe kwa jwalakwejo - alinkuunjisya une kutakula nguwo nchiwunu, kaneko niwangwayaga une pachilu ndili jwakulwala kuwesi." Hadith jaumile kwa Bukhar ni Muslim[1].

Lilamusi lyansano nagawili: Kunneka ulombela: Yakulekasidwa kwa wankwakwe kunneka ulombela jwakulwala kuwesi pandawi jakulwala kuwesi; ligongo lya malowe ga Allah Jwapenani kusyene gakuti:

﴿يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاء فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ...﴾

"E m'mwe Ntume ﷺ! Pati nchalekaga achakongwe (ulombela), basi mwalekani pa eda jao...". [Al-Talaq:1] Kugopolela kwakwe: mu kawe kanti chalindilile eda jakumanyika pandawi jakunneka ulombela, soni ngaikasawa yeleyo ikaweje naga annesile ulombela ali jwana chitumbo kapena ali aswejele kuwesi ninkanatende najo nsangu; Ligongo naga julechedwe ulombela juli

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: chitabu cha Kuwesi, ntwe wakusala ya kunkwaya jwakulwala kuwesi, No. (301). Ni Muslim: chitabu cha Kuwesi, ntwe wakusala ya kunkwaya jwakulwala kuwesi pachanya pa nguwo, No. (293).

jwakulwala kuwesi, ngajutanda Eda, ligongo lyakuti kuwesi kwalechedwe ulombelako ngakukuwalanjilidwa mu Eda, soni naga alechedwe ulombela mundaŵi ja twahara panyuma pakutenda najo nsangu, Eda jachijujendele nganijiwa jimanyiche, ligongo lyakuti ngaikumanyika naga jujigele chitumbo pakutenda najo nsanguo kuti atende Eda ja chitumbo, kapena nganijujigala chitumbo kuti atende Eda jakulwala kuwesi, Sano pakuŵa nganiyipatikana yakusimichika ya ntundu wa eda, ili yakulekasidwa kwa jwalakwe kupeleka talaka mpaka nganijo jimanyiche chenene.

Basi kunneka ulombela jwakulwala kuwesi pa ndawi jakulwala yalakweyo yili yakulekasidwa ligongo lya Ayah jipite jila; Soni ligongo lya yaisimichiche mu itabu iwili ya Swahih ni yine kutyochela mu hadisi ja mwanache jwa Umar «kuti jwelejo walesile ulombela wankwakwe ali wakulwala kuwesi, basi Umar ni wansalile yeleyo Ntume -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo- ni Ntume jwa Allah -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo- wakalipe pa yeleyo ni watite kuti:

«مُرْهُ فَلْيُرَاجِعْهَا ثُمَّ لِيُمْسِكْهَا حَتَّى تَطْهُرَ، ثُمَّ تَحِيضَ، ثُمَّ تَطْهُرَ، ثُمَّ إِنْ شَاءَ أَمْسَكَ بَعْدُ، وَإِنْ شَاءَ طَلَّقَ قَبْلَ أَنْ يَمَسَّ، فَتِلْكَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ أَنْ تُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ».

"Mwasalile kuti awujilane nawo ni atame nawo mpaka amalisye kaneko ni alwale soni nikumalisya1, kaneko naga akusaka atame nao panyuma pakwe, soni naga akusaka waleche ulombela nkanatende nawo nsangu, basi jelejo ni eda jalamulile Allah kuti achakongwe alechedweje najo ulombela"[1].

Naga jwannume walesile ulombela wankwakwe ali wakulwala kuwesi, jwalakwe atesile sambi, soni akusosekwa kulamba kwa Allah Jwapenani kusyene, ni kum'buchisya jwamkongwejo mu ulombela wakwe kuti anneche ulombela mwakamulana ni malamusi gachisilamu malamusi ga Allah ni Ntenga jwakwe, ni anneche panyuma pakum'busyapo mpaka ali amalisisye kulwala kuwesi kwannecheele ulombelako, kaneko ni kulwala soni kuwesi kwine, kaneko naga amalisisye ni koga, naga akusaka atame najo, kapena naga akusaka mpaka akomboleche kunneka ulombela nkanatende najo soni nsangu.

Kukutyosyedwa kulekasidwa kwa kupeleka talaka mu ndawi ja haidhi mu kawe katatu:

Kandanda: Naga kunneka ulombela kuli

[1] " Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha Talaka, No. (5251). ni Muslim: Chitabu cha Talaka, nnango wa haraamu kumpa talaka jwamkongwe jwali kuwesi mwangali kusaka kwakwe, soni kuti naga asoyiye talaka jikupatikanagape, soni akulamuligwa kum'bujila, No. (1471), kutyochela mu Hadithi ja Ibn Umar (Allah anonyelwe nawo wosope ŵawilio)."

nkanatame najo pawawilipe, kapena nkanatende najo nsangu, pangali ulemwa kunneka ulombela juli jwakulwala kuwesi; ligongo pangali Eda kwa jwalakwejo pa ndema jelejo, sano kunneka kwakwe ngakusisyana ni malowe ga Allah gakuti:

﴿...فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ...﴾

"...basi mwalekani pa eda jao..." [Al-Talaq:1].

Kawili: Naga mundu akulwala kuwesi pa ndema jakwete chitumbo, soni pamasile pakulongolele kusalichisya kwakwe.

Katatu: naga kunneka ulombela kuli pakuchenganya ni chindu chine, basi pangali chakusawusya kunneka ulombela juli jwakulwala kuwesi.

Mpela naga pana ukangani ni kutamana mwangalumbana pasikati pa akulombana, walume ni kupochela malipilo kuti anneche jwankongwe ulombela, pelepo kukukundisidwa namuno juli jwakulwala kuwesi; Ngani jikuumila kwa Ibn Abbas- Allah asangalasidwe nawo - kuti jwammasyeto jwa Thabit mwanache jwa Qais mwanache jwa Shammas wapite kwa Ntume-chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo-ni watite: mwe Ntume jwa Allah! une ngangumpa chidandaulo chilichose pa ndamo nambo soni dini jakwe, nambo nguwuwenga ukafili mu Usilamu. Sano Ntume-chanasa ni utendele wa Allah iwe pa

jwelejo-wawechete kuti:

«أَتَرُدِّينَ عَلَيْهِ حَدِيقَتَهُ؟»

"Ana chimum'buchisye n'gunda wakwe?" Jwankongwe jwatite: Elo. Ntume jwa Allah -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwele - jwatite:

«اقْبَلِ الْحَدِيقَةَ وَطَلِّقْهَا تَطْلِيقَةً»

"Pochelani n'gundawo ni munneche ulombela kampepe." [Hadith jaumile kwa Bukhar][1].

Sano Ntume -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo- nganijuwusya kuti: Ana jwaliji jwakulwala kuwesi kapena jwaliji jukakulwala? Soni ligongo lyakuti kunneka ulombela kweleku kuli kuliwombola kwa jwankongwejo nsyene, nikuti kukukundisidwa pa ndawi jakusosekwa, pa kawe kalikonse kampaka juwe.

Jwatite mu Al-Mughni pakupeleka magongo ga yakundisidwa Khul'u pa ndema jakulwala kuwesi (lisamba: 52, Juzu: 7, T: m): «Ligongo lyakuti kulekasya kuleka ulombela pa ndawi ja kuwesi kuli ligongo lya matabu gakumpata ligongo lya kutalika kwa eda, nambo kulekangana kwakusaka wakongwe kuwele pakusaka kumasya matabu gakumpata jwankongwejo ligongo lya katame

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha At-Talaq, Bab Al-Khul'i wa Kayfa At-Talaq Fihi, No. (5273), kutyochela mu Hadithi ja Ibn Abbas (Radhiyal-Lahu anhuma).

kakusakala ka mwiwasa kwisa soni kutama ni mundu jwakunchima ni kum'benga, sano matabu gelego gali gekulungwa mnope kupunda matabu ga kuleupa kwa eda, basi ili yakundisidwa kugawambala matabu gekulungwa sikati ja gawiligo pakugakunda gannono mwa gawiligo; pa ligongo lya yeleyo Ntume -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo- nganam'busya jwankongwe jwakuwenda khulu ya mwajuwelele». Gamasile malowe gakwe.

Sano pakwamba ya kutawikanya ulombela ni jwankongwe juli jwakulwala kuwesi, pangali ulemwa uliwose pa yeleyo; ligongo ndamo jandanda yili yakukundidwa, soni pangali umboni wakulekasya yeleyo, nambo wankwakwe kwinjila kwa jwalakwe juli jwakulwala kuwesi yikusosekwa kuilolechesya chenene, naga yili yakusimichika kuti ngatenda nawo ulombela pangali ulemwa uliwose, nambo naga ngawa iyoyo ngakukundisidwa kwinjila najo mpaka aswejele, pakogopa kugwila mu yakulekasidwa.

Lilamusi lyansano nagatatu: Kuwalanjila Eda ja kunneka ulombela ni kwalakweko -gopolela kuti: kulwala kuwesi-: Naga jwannume walesile wankwakwe ulombela panyuma pakutenda nawo nsangu kapena kuwa nawo pawawilipe, yikusosekwa kukwakwe kutenda Eda jakulwala kuwesi katatu kwakulumbikana naga jwalakwejo

ali mwa achakongwe wakulwala kuwesi, soni jwangali chitumbo; ligongo lya malowe ga Allah Jwapenani kusyene gakuti:

﴿وَٱلۡمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصۡنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٖۚ...﴾

"Soni achakongwe wâlechedwe malombela ajembecheye (atame eda) ni kulitalichisya achimisyene (yakulombedwa) mpaka kulwala kutatu (kwa ulwele wa kuwesi)..." [Al-Baqarah:228], Kugopolela kuti: kulwala kuwesi katatu. Nambo naga ali jwakwembecheya, nikuti eda jakwe mpaka patachiwelechela, mwangajigalila kuti ndemajo jileupile kapena jiipipile; ligongo lyakuti Allah Jwapenani kusyene wawechete kuti:

﴿...وَأُوْلَٰتُ الأَحۡمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعۡنَ حَمۡلَهُنَّ...﴾

"...Awâla wâakwete yiilu ndema jao (ja kumalila eda) ni muchachiwelechela yiilu yaoyo..." [Al-Talaq:4], Sano naga awele mwa wâkongwe wângalwala kuwesi, mpela mwanache jwankongwe jwankanatande kulwala kuwesi, ni jwawâlesile kulwala kuwesi ligongo lya uchekulu kapena opaleshoni jakuntyosya chiwelechelo chakwe, kapena yindu yine yiliyose yakuti yangajembecheya nayo kuwujila soni ku kuwesi kwakwe, basi Eda jakwe jikuwa myesi jitatu(3); ligongo lya malowe ga Allah (Jwapenani):

﴿وَاللَّٰٓـِٔي يَئِسۡنَ مِنَ الۡمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمۡ إِنِ ارۡتَبۡتُمۡ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشۡهُرٖ

وَاللَّائِي لَمْ يَحِضْنَ...﴾

"Sano aŵala ŵaakatile tama jakulwala wesi mwa achimmasyeto ŵenu naga nkukaichila (ya ndema jao ja eda), basi eda jao ni myesi jitatu, ni aŵala ŵanganatande kulwala wesi (eda jao iyyoyo soni)..." [Al-Talaq:4], Sano naga jwankongwe juli mwa ŵakulwala kuwesi, nambo kuwesi kwakwe kukatile pa ligongo lyakumanyika mpela ulwele ni konjesya; pelepo nikuti chawepe pa eda atamose moŵa gakwe galewupe mpaka kuwesi chikuwuje, nikuŵalanjilaga ni kuwesiko, Sano naga ligongo limasile ni nganikuwujila kuwesi pakupola ulwele kapena kumala konjesya, ni kupitililagape ngalwala kuwesiko, basi chatende eda ja chaka chantundu kutandila palimalile ligongolyo, Sano aga ni gawele malowe gakuona, gagakusakamulana ni malamusi gadini, Sano naga ligongo limasile nambo nganikuwujila kulwala kuwesi, basi jwelejo jukuŵa mpela mundu jwakukatile kulwala kuwesi mwangali ligongo lyakumanyika, sano naga kukatile kulwala kuwesi mwangali ligongo lyakumanyika, nikuti chaŵalanjile eda jakwe ja chaka chantundu; myesi nsano nancheche(9) ja chitumbo pakosechela chilepe; ligongo jeleji kawilikawili ni ndaŵi jachitumbo, kwisa soni myesi jitatu(3) ja eda.

Sano naga kwaleka wakongwe kuli panyuma pa

kutenda ndowa nambo nkanayiche mwakwakwaya kapena kutama nao pawawilipe, pelepo pangali eda ata panandi, cinga ja kuwesi kapena yineyila; ligongo lya malowe ga Allah Jwapenani kusyene gakuti:

﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا...﴾

"E jenumanja wankulupilile! Naga n'di mwalombile achakongwe wakulupilila, kaneka ni kwaleka ulombela nkanim'biche mwakwakwaya (gona ulombela), basi nganinkola jenumanja pa wanganyao eda (lilinda lya pakumala kwa ulombela) jilijose jatim'balanjile...". [Al-Ahzab:49].

Lilamusi lyansano nancheche: Lilamusi lya kusimichisya kuti mchitumbo mwangali chindu, kugopolela kuti: mwangali mwanache, soni yeleyi yikusasosekwa ndawi jilijose jalikusosekwa lilamusi lya kusimichisya kuti mchitumbo mwangali chindu, soni mu ngani jeleji mwana ngani igala:

Jine mwa nganisyo nijakuti: Naga mundu awile ni kunneka jwankongwe jwanti mwanache jwanti mpaka apatikane mchitumbo mwakwe mpaka an'jinjile chipanje chakwe, sano jwankongwejo juli jukwete walume wakwe, basi ngakukundisidwa kwa walume wakwe gona najo mpaka jwalakwe alwale kuwesi, kapena kumanyika chenene

chitumbo chakwe, sano naga chitumbo chakwe chimanyiche tukupeleka lilamusi lya kun'jinjila chipanje chakwe chitumbocho ligongo lya lilamusi lyetu lyakusimanikwa kwakwe mwanachejo ndema jakuwa nkunnechela chipanjecho, sano naga julwale kuwesi tukupeleka lilamusi lyakuti chitumbo chachipatikane panyuma pakwe ngachijinjila chipanje ligongo lya lilamusi lyetu lya kuswejela chiwelechelo (ndema jakuwa nsyene chipanjecho) ligongo lya kuwesi (kwajulwasile jwankongwejo).

Lilamusi lyekumi: Kanganisidwa koga: ni ikuwa yakanganisidwa kwa jwankongwe jwakulwala kuwesi naga aswejele koga pakuswejesya chilu chosope; Ligongo lyakuti Ntume-chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwalakwjo-watite kwa Fatimah mwanache jwa Abi Hubaish:

«فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةُ فَدَعِي الصَّلَاةَ، وَإِذَا أَدْبَرَتْ فَاغْتَسِلِي وَصَلِّي».

"Naga jiyiche haydhi, nnecheje kuswali, nambo soni naga jimasile n'jojeje ni nswaliji". [Hadith jaumile kwa Bukhar][1].

N'dingo wamwana wauli wakanganisidwa pakoga ni wakuti atajeje mesi pachilu pakwe

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha Haidhi, nnango wakusala ya kwika kwa haidhi ni kumala kwakwe, No. (320), ni Muslim: Chitabu cha Haidhi, nnango wakusala ya jwankongwe jwa istihadha, koga kwakwe ni swala jakwe, No. (333), kutyochela mu Hadithi ja Aisha (Allah anonyelwe najo).

posope mpaka kusi kwa umbo, nambo yambone mnope niyakuti iwe mwakamulana ni yayiyiche mu Hadith. Kuuma kwa Ntume-chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo - ndema jawam'busisye Asma binti Shakali yakwamba koga kwa kuwesi, Ntume-chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo - nijwatite:

«تَأْخُذُ إِحْدَاكُنَّ مَاءَهَا وَسِدْرَتَهَا فَتَطَهَّرُ فَتُحْسِنُ الطُّهُورَ، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَدْلُكُهُ دَلْكًا شَدِيدًا، حَتَّى تَبْلُغَ شُؤُونَ رَأْسِهَا، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ، ثُمَّ تَأْخُذُ فِرْصَةً مُمَسَّكَةً -أَيْ: قِطْعَةَ قُمَاشٍ فِيهَا مِسْكٌ- فَتَطَهَّرُ بِهَا».

"Ajigale jumo jwenu mesi gakwe ni masamba ga nsawu (sopo) ni kuliswejesya, soni akusosekwa kuliswejesya chenene, kaneko ataje mesi pa ntwe pakwe ni kulikunda mwa machili, mpaka gajenele mwipende lya ntwe wakwe, kaneko agululemo ni mesi, kaneko ajigale chipande chakununjila misiki - kapena kuti: chipande cha nguwo chachikwete misiki- ni kuliswejesya nacho." Basi Asmaa ni jwatite: Ana aliswejesye nacho chantiuli? Basi ni jwatite:

«سُبْحَانَ اللَّهِ!»،

"Subhana Allah!" Basi Aisha wawechete kwa jwalakwe kuti: Nkuyichisyeje malo ga myasi.

[Hadith jaumile kwa Muslim][1].

Ni nganiyiwa yakusosekwa gopola umbo sya muntwe, ikaweje naga sitawidwe mwamachili mwati akogopela kuti mesi ngagaika mwasimelele umbosyo; Ligongo lya ngani jikusimanikwa mu Swahih Muslim kutyochela kwa Ummu Salama -Allah asangalasidwe nawo- kuti wam'busisye Ntume -chanasa ni utendele wa Allah uwe pa Ntumejo- ni watite: Chisimu une ndi jwankongwe jwakutawa mwamachili umbo sya muntwe mwangu, ana ngusosekwa kusigopola pakoga janaba? Mu kuwecheta kwine: pakoga haidhi ni janaba? Ntume pakwanga jwatite:

«لَا، إِنَّمَا يَكْفِيكِ أَنْ تَحْثِيَ عَلَى رَأْسِكِ ثَلَاثَ حَثَيَاتٍ ثُمَّ تُفِيضِينَ عَلَيْكِ الْمَاءَ فَتَطْهُرِينَ».

"Ngwamba, ikukwanila kukwenu kwitila mesi pantwe penu katatu, kaneko ni kwitila mesi pachilu posope, basi ni tim'be nswejele"[2].

Sano naga jwankongwe jwakulwala kuwesi juswejele nkati mwa ndawi ja swala, ikuwa

---

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya kajoje ka haidhi, No. (315), ni Muslim: Chitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya kusosekwa kwakamulichisya masengo chipande cha misiki pamalo pa miyasi kwa jwaakoga panyuma pa haidhi, No. (332), kuumila mu hadithi ja Aisha (Allah anonyelwe najo).

[2] Wajikopwesye Muslim: Chitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya lilamusi lya mangongo ga jwankongwe jwaakoga, No. (330), kutyochela mu Hadithi ja Ummu Salama Allah anonyelwe najo.

yakanganisyidwa kwa jwalakwejo kwanguya koga kuti jupate kuswali swalajo mu ndawi jakwe, sano naga jwaliji pa ulendo soni jwangali mesi, kapena jukwete mesi nambo jukogopa kupata isausyo pakugakamulisya masengo, kapena jwaliji jwakulwala jwanti mesi mpaka gansulu, basi jwalakwe jutende Tayammamu m'malo mwa koga mpaka chipakacho chimale, kaneko jujoje.

Soni achakongwe wane akasaswejela nkati mwa ndawi ja swala, ni akusachelewasya koga mpaka katema kane achitiji: nganawa akombwele kumalisya kuswejela kwakwe mu ndawi jeleji, nambo yeleyi nganiyiwa umboni kapena ligongo lyakundisidwa pa malamusi ga Usilamu; Ligongo lyakuti jwalakwe mpaka jukombole gamba kutenda yannono yakanganisidwa pa koga, ni kuswali swala pa katema kakwe, kaneko nkupata lipesamo, nikoga mwakusimanya chenene.

UPANDE WANSANO: Ya Mpitapiita ni malamusi gakwe

Istihadha: kwele nikupitilisya kwa miyasi kwa jwankongwe mwamti jangakatika kwa jwalakwejo ndawi josope, kapena jikatika kwa jwalakwejo kwa mowa gapanandi mpela lisiku limo kapena masiku gawili pa mwesi.

Sano umboni wa kawe kandanda kangakatika miyasi ndawi josope, ni yayisimichikwe mu

Swahihi Bukhari, Ngani jikupitila kwa Aisha - Allah asangalale nawo-wawechete kuti: Fatima mwanache jwa Abu Hubaish wawechete kwa Ntume jwa Allah -utendele ni chanasa cha Allah iwe pa Ntumejo-kuti:

"يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَا أَطْهُرُ".

"E Ntume jwa Allah, chisimu une nganguswejela (myasi ngajikukatika)." Mu kawêchete kane:

"أَسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهُرُ".

"Ngutenda Mpitapiita ni nganguswe je"[1].

Umboni wa kawe kawîli kakuti myasi jangakatika ikaweje panandipe, ukuuma mu hadith jajikupitila kwa Hamnah Bint Jahsh ndawi jawawiche kwa Ntume chanasa ni utendele wa Allah iwe kwa Ntumejo, niwawechete kuti:

"يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَثِيرَةً شَدِيدَةً".

"E Ntenga jwa Allah, chisimu une ngukopoka miyasi jampitapiita jejinji mwamachili." [Hadith.. jaumile kwa Ahmad, Abu Dawood ni Tirmidhi[2] ni

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha Wudhu, ntwe wakusala ya kajoje ka miyasi, No. (228), ni Muslim: Chitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya jwankongwe jwa Istihadha ni kajoje kakwe ni swala jakwe, No. (333), kutyochela ku hadithi ja Aisha (Allah anonyelwe najo).

[2] " Ngani wajikopwesye Ahmad (6/ 349), ni Abu Dawood: Chitabu cha Twahara, Mtwe wakusala ya jwatite naga jitandite haidhi aleche kuswali, No. (287), ni Tirmidhi: Mitwe ja Twahara, ntwe wakusala ya istihadha yanti akupwatikanyaga pasikati pa swala siwili ni koga kamo, No. (128), kuumila mu hadith ja Hamnah bint Jahsh Allah anonyelwe najo."

ŵajitesile kuŵa Swahih, ni ŵajigele kutyoka kwa Imam Ahmad kuti jili Swahih nambo soni kutyoka kwa Bukhari kuti jili Hasan][1].

Kawe ka jwa jwakulwala mpitapiita:

Jwakutenda Mpitapiita jwana kawe katu:

Kawe kandanda: Akuwaga akwete ndawi jakumanyika jakulwalila kuwesi nkanatande Mpitapiita, basitu jweleju akuwujila ku ndawi jakwe jakumanyika ja munyuma jakulwalila kuwesiko, ni kutama pa ndawi jelejo soni malamusi ga mundu jwakulwala kuwesi gakusimichichikaga kukwakwe, nambo sano ndawi jakusigalajo jikasawa mpitapiita, nigakusimichichikaga kukwakwe malamusi ga mundu jwakulwala mpitapiita.

Chilandanyo chakwe: jwankongwe jwaŵalwalaga kuwesi masiku nsano nalimo (6) kundanda kwa mwesi uliwose, kaneko ni kumpata Mpitapiita basi miyasi nikutanda kunkopoka mwakupitilila, basi moŵa gakwe ga kulwala kuwesi gaŵeje masiku nsano nalimo (6) kundanda kwa mwesi uliwose, sano moŵa gakusigalago chiuŵe mpitapiita; Ngani jikupitila kwa Aisha- Allah asangalale nawo - kuti Fatima mwanache jwa Abi Hubaish watite: E Ntume jwa Allah, une

[1] Sunan Al-Tirmidhi: Mitwe ja Twahara, ntwe wakusala ya Mustahadha kuti akusapwatikanya swala siwili ni koga kumo, panyuma pa hadith No. (128).

ngukoposya myasi jangalechesya ni nganguswejela, ana neche kuswali? Ntume jwatite:

«لَا، إِنَّ ذَلِكَ عِرْقٌ، وَلَكِنْ دَعِي الصَّلَاةَ قَدْرَ الْأَيَّامِ الَّتِي كُنْتِ تَحِيضِينَ فِيهَا ثُمَّ اغْتَسِلِي وَصَلِّي».

"Ngwamba, chisimu welewo uli ntasi, nambo nneche swala n'dingo wa mowa gamwaliji nkulwala kuwesi mu galakwego, kaneko n'joje ni nswali". Hadith jaumile kwa Bukhar[1].

Soni mu Swahih Muslim: Ntume -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa Ntumejo- wawechete kwa mama wawo Habiba mwanache jwa Jahsh kuti:

«امْكُثِي قَدْرَ مَا كَانَتْ تَحْبِسُكِ حَيْضَتُكِ ثُمَّ اغْتَسِلِي وَصَلِّي».

"Ntameje ndawi jakwana katema kajansiwililaga Haidhi jenu, kaneko ni mjogeje ni nswaliji"[2].

Sano ligongo lya yele, jwankongwe jwali nkulwala Mpitapiita jwakwete mowa gakumanyika ga kuwesi kwakwe, atame mwakulingana ni mowa ga kuwesi kwakwego, kaneko ajoje, ni kuswali, soni akasamala ya miyasijo pa jele ndemajo.

---

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya Haidhi, ni yakwakulupilila achakongwe pa ya Haidhi ni chitumbo, mu yampaka yikomboleche pa Haidhi, No. (325), kutyochela mu Hadithi ja Aisha, Allah asangalale najo.

[2] Wajikopwesye Muslim: Chitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya jwankongwe jwa Mpitapiita ni kajoje kakwe ni swala jakwe, No. (334), kuumila mu Hadithi ja Aisha (Allah annonyele).

Kawe kawili: Kuwa kuti nganakola ndawi jakumanyika jakulwala kuwesi nkanatande ulwele wa Mpitapiita, mwakuti ulwele wa Mpitapiitawo ukuŵa wakupitilila kukwakwe kuumila pandanda pakujiwona myasi, kuumila pa kundanda kwene kwakulwala. Basi jweleju jukusosekwa kutenda yindu mwakulekanganya, mwati kulwala kwakwe kuwesi kukuŵa myasi jajilekangene pakuŵa jepiliu, jakandapala kapena jakununga jajikupata malamusi ga kulwala kuwesi, nambo jajisigelejo jikuŵa Mpitapiita jajikupata malamusi ga Mpitapiita.

Chilandanyo cha yeleyi ni mundu jwankongwe jwajiweni miyasi pandanda pakujiŵona, ni jipitilile kwa jwalakwejo, nambo akujiŵona moŵa likumi jili jepiliu, moŵa gasigalile ga mwesi jili jechejeu, kapena akujiŵona moŵa likumi jili jakamulana, moŵa gasigalile ga mwesi jili ja mesi-mesi, kapena akujiŵona moŵa likumi jili jikwete liwungo lya kuwesi, moŵa gasigalile ga mwesi jangali liwungo, basi kuwesi kwakwe ni myasi jepiliu mu chilandanyo chandanda, ni jakamulana mu chilandanyo chaŵili, ni jajikwete liwungo mu chilandanyo chatatu, sano jangawa jele nikuti jampitapiita; Ligongo lya malowe ga Ntume jwa Allah -utendele ni chanasa cha Allah iwe pa Ntumejo- gajwatite kwa Fatima mwanache jwa Abi Hubaish:

«إِذَا كَانَ دَمُ الْحَيْضَةِ فَإِنَّهُ أَسْوَدُ يُعْرَفُ، فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَأَمْسِكِي عَنِ الصَّلَاةِ فَإِذَا كَانَ الْآخَرُ فَتَوَضَّئِي وَصَلِّي؛ فَإِنَّمَا هُوَ عِرْقٌ».

"Naga jili myasi ja kuwesi, basi nikuti jikusawa jepiliwu jakumanyika, sano naga yiwele yeleyo basi nneche kuswali, sano naga jili jinejo basi tendani wudhu ni kuswali; ligongo welewo uli ntasi". [Hadith jaumile kwa Abu Dawood ni Nasai, Ibn Hibban ni Hakim watite Hadisiji jelondeche][1].

Ngani jeleji, atamose kuti mwana yakukaichisya mu nnundunde wa wakupelechela nganiji nambo soni malowe gakwe, nambo wandu wakumanyilila malamusi - Allah watendele chanasa - ajitendele masengo, mwanti kujitendela masengo kuwele kwambone mnope kumpunda kujiuchisya (ndema ja haidhijo) ku ndamo ja achakongwe wajinji.

Kawe katatu: Akawa kuti wana ndawi jakumanyika jakulwala kuwesi nambo soni wangali kulekanganya kwakulondeka, mwakuti myasi ja Mpitapiita jiikopoka mwangakata kutandila

[1] Wajikopwesye Abu Dawud: Chitabu cha Twahara, ntwe wakusala ya jwaatite naga kulwala kuwesi kuyiche akulekaga Swala, No. (286), ni An-Nasa'i: Chitabu cha Twahara, ntwe wakusala ya jwankongwe jwakulwala mpitapiita jwamanyilile mowa gakwe ga kulwala kuwesi, mkanijipitilile miyasi kwa jwalakwejo, No. (211), ni Ibn Majah: Chitabu cha Twahara ni Sunna syakwe, ntwe wakusala ya jwankongwe jwakulwala mpitapiita jwamanyilile mowa gakwe ga kulwala kuwesi, nkanijipitilile miyasi kwa jwalakwejo, No. (620), ni Ibn Hibban mu Swahihi jakwe (1348), ni Al-Hakim mu Al-Mustadrak (618), kutyochela mu Hadithi ja Aisha - Allah anonyelwe najo.

pandawi jandanda ja jwajiweni myasijo, soni myasi jakwejo jiŵele ja kaoneche kampepe kapena ja kaoneche kakutindana-tindana jangakomboloka kuŵa myasi ja kuwesi, Sano jweleju takuye ndamo ja achakongwe ŵajinji, basi kulwala kwakwe kuwesi tikuŵe masiku nsano nalimo (6) kapena masiku nsano nagawili (7) mwesi uliwose, gakutandila kundanda kwa moŵa gaŵajiweni miyasi, sano jangawa jele chijiwe Mpitapiita.

Chilandanyo cha yeleyi ni chakuti ajiweni myasi pandanda pa lisiku lyansano lya mwesi, ni kwendelechela kopoka mwangali kulekanganya kwambone kwa myasi ja kuwesi, mwa ntundu wakwe kapena chine chilichose, basi kuwesi kwakwe mwesi uliwose kuŵeje masiku nsano nalimo (6) kapena masiku nsano nagawili (7), kutandila pa lisiku lyansano lya mwesi uliwose; Umboni ukuuma mu hadith ja Ntume jajikupitila kwa Hamnah mwanache jwa Jahsh - Allah asangalale nawo wawechete kuti: "E Ntume jwa Allah, chisimu une ngusalwala ulwele wakopoka miyasi mwangaleka wekulungwa soni wamachili, ana nkuwona wuli pa yeleyi? Chisimu yikunepelasya kuswali ni kutawa." Ni jwawechete Ntume -chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo- kuti:

«أَنْعَتُ لَكِ (أَصِفُ لَكِ اسْتِعْـمَال) الْكُرْسُفَ (وهُـوَ القُطْنُ) تَضَعِينَهُ عَلَى

الْفَرْجِ، فَإِنَّهُ يُذْهِبُ الدَّمَ»،

"Ngunnondechesya (ngunnondechesya katumile ka) kursuf (lyalili litonji) kuti illiwicheje kuyalo kwenu, ligongo likusatyosya myasi", Wawechete kuti: Yili yakupunda pelepo. Soni muhadisimo mwana yanti Ntumejo jwatite:

«إِنَّمَا هَذَا رَكْضَةٌ مِنْ رَكَضَاتِ الشَّيْطَانِ، فَتَحَيَّضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةً فِي عِلْمِ اللَّهِ تَعَالَى، ثُمَّ اغْتَسِلِي حَتَّى إِذَا رَأَيْتِ أَنَّكِ قَدْ طَهُرْتِ وَاسْتَنْقَيْتِ فَصَلِّي أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ أَوْ ثَلَاثًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً وَأَيَّامَهَا وَصُومِي».

"Chisimu ayi igamba kuŵa kuchisula mu kuchisula kwa shaytwani, basi aŵalanjile masiku nsano na limo kapena nsano na gaŵili kuŵa masiku ga haidhi mu umanyilisi wa Allah Jwapenani, kaneko ajoje, mpaka naga akuwona kuti aswejele ni kuliswejesya chenene, basi aswali yilo makumi gaŵili kwisa yili ncheche kapena makumi gaŵili kwisa ilo itatu pamo ni musi wakwe, ni ataweje (swaum)." Hadith. [Hadith wajikopwesye Ahmad, Abu Dawood nambo soni Tirmidhi ni jwatite: Hadisiji jakuona[1], ni yapocheledwe kutyochela kwa Ahmad kuti jwatite: Hadisiji jakuona, ni kutyochela

[1] Ngani wajikopwesye Ahmad (6/ 439), ni Abu Dawood: Chitabu cha Twahara, ntwe wakusala ya jwaatite naga haidhi jiyiche aleche kuswali, No. (287), ni Tirmidhi: Mitwe ja Twahara, ntwe wakusala ya Mustahadha kuti akuwanganya swala siŵili pakoga kumo, No. (128), kuumila mu hadith ja Hamnah bint Jahsh (Allah annonyele jwalakwe).

kwa Al-Bukhari kuti jwatite: hadisiji jambone][1].

Soni malowe gakwe (Swalla Llahu alayhi wa sallam) gakuti: «Masiku nsano nalimo (6) kapena masiku nsano nagawili (7)» nganigawa gakusagula, nambo kuti gakuwungunya chenene, sano akusosekwa kulola yayikuwandikana ni mwawelele jwalakwe kutyochela kwa wakulandana nawo mu kagumbidwe kakwe soni wakuwandikana nawo yaka ni pa ulongo, kwisa soni yayikuwandikana ni Haidhi kutyochela mu myasi jakwe, ni yine yakulandana ni yeleyi mu yindu yampaka kuiganichisya. Sano naga gawele gakuwandichila kuti gawe nsano nalimo (6); chagatende kuwa nsano nalimo, soni naga gawele gakuwandichila kuti gawe nsano nagawili (7); chagatende kuwa nsano nagawili.

Kawe ka mundu jwakulandana ni jwankongwe jwa magono ga mpitapiita:

Ndawi sine ikomboleka kupatikana ligongo kwa jwa nkongwe lyakutendesya kukopoka kwa myasi ku utukani wakwe, mpela opaleshoni m'chiwelechelo kapena pasi pakwe, sano yeleyi yili mitundu jiwili:

Ntundu wandanda: Kumanyika kuti nganiyiwa

[1] Sunan Al-Tirmidhi: Mitwe ja Twahara, ntwe wakusala ya jwankongwe jwakwete ulwele wa istihadhah kuti jukusawanganya swala siwili ni koga kamo, panyuma pa haidith No. (128).

yakomboleka kukwakwe kuŵa nkulwala kuwesi panyuma pa upaleshoni, mpela upaleshoniwo pakuŵa wa kutyosya chiwelechelo chosope kapena kuchisiŵa yanti miyasi nganijiŵa jakomboleka kopoka, basi jwankongwe jweleju ngagakusimichikwa kukwakwe malamusi ga jwa Mpitapiita, nambo lilamusi lyakwe likuŵa mpela lilamusi lya mundu jwakuuwona m'bilichila kapena chitaka, kapena chinyesi panyuma pa kuswejela, basi ngaaleka kuswali nambo soni kutawa, soni ngakuŵa kwakulekasidwa kutenda nawo ulombela, soni ngakukusosekwa koga ligongo lya miyasi jeleji, nambo yikunkanganika pandawi ja swala kutyosya miyasijo, soni ni kutaŵa illimba kapena iliyose yakulandana nayo pa utukani; kuti alekasye kopoka kwa miyasijo, kaneko nikutenda udhu ligongo lya swala soni ngajitendela udhu jele swalajo ikaweje panyuma pakwinjila ndawi jakwe, naga jikwete ndawi jakwe mpela swala nsano, nambo naga jangali ndawi jakwe basi atende udhu pandawi jakusaka kuswali swalajo mpela swala ja sunna jilijose.

Ntundu waŵili: Ngamanyika yakuleka kulwala kuwesi kwakwe panyuma pakutenda opaleshoni, nambo mpaka ikomboleche kulwala kuwesi, basi jweleju lilamusi lyakwe lili lilamusi lya jwakulwala mpitapiita, soni yaikutendela umboni yayisimbidweyi ni malowe ga Ntume (Swalla

Allaahu 'alayhi wa sallam) kwa Fatwimah bint Abi Hubaysh gakuti:

«إِنَّمَا ذَلِكَ عِرْقٌ وَلَيْسَ بِالْحَيْضَةِ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةُ فَاتْرُكِي الصَّلَاةَ».

"Chisimu welewo uli ntasi, ni nganikuŵa kulwala kuwesi, sano naga gayiche moŵa ga kulwala kuwesi basi nneche swala[1]."

Ligongo malowe gakwe gakuti:

«فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةُ»

"Naga jiyiche ndawi jakulwala kuwesi" Yikulosya kuti malamusi ga jwankongwe jwakulwala mpitapiita nambo jwakombolekaga kulwala kuwesi nikuti myasi jakwe jakwikaga nikatika, sano kwa jwakulwala mpitapiita nambo jwangakomboleka kulwala kuwesi, nikuti miyasi jakwejo jili miyasi ja ntasi pa ndema josope (jakopoka mwangalechesya).

Malamusi ga Mpitapiita:

Tumanyilile mu yayipiteyo ndema jajikuŵa myasi ja kuwesi ni ndema jajikuŵa ja Mpitapiita, sano naga jili ja kuwesi gakutamilichika malamusi ga jwakulwala kuwesi, nambo naga jili ja Mpitapiita gakutamilichika malamusi ga jwakulwala mpitapiita.

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha udhu, ntwe wakusala ya kajosye ka myasi, No. (228), ni Muslim: Chitabu cha Haidhi, ntwe wakusala ya jwankongwe jwa Istihadhah ni kajoje kakwe ni swala jakwe, No. (333), kutyoka mu Hadith ja Aisha (Allah anonyelwe najo).

Soni pamasile pakulongolele kusala yakusosekwa ya malamusi ga mundu jwakulwala kuwesi.

Sano malamusi ga mundu jwakulwala mpitapiita gali mpela malamusi ga mundu jwaswejele, pangali kulekangana chilikati cha mundu jwakulwala mpitapiita ni achakongwe ŵaswejele ikaŴeje mu yindu yakuyichisyayi:

Chandanda: Udhu uli wakulamulidwa kwa jwalakwe pa swala jilijose, Ligongo lya kuwecheta kwa Ntume jwa Allah -utendele ni chanasa cha Allah iwe pa Ntumejo- kwa Fatima mwanache jwa Abi Hubaysh:

«ثُمَّ تَوَضَّئِي لِكُلِّ صَلَاةٍ».

"Kaneko ntendeje udhu ndawi ja swala jilijose." Hadith jaumile kwa Bukhar pa ntwe wa kajosye ka myasi, Kugopolela kwakwe ni kwanti ngatenda udhu wa swala jikwete ndawi jakwe mpaka panyuma pakuti ndawi jakwejo jiyiche. Nambo naga swala jili jangali ndawi jakwe, basi atende udhu ndawi jakusaka kujiswali.

Chawili: Naga akusaka kutenda udhu, nikuti akusosekwa achape liŵala lya myasijo, kaneka ni kutaŴila illimba pachanya pa litonji kuyalo kuti ajimiche myasijo; Umboni wakwe malowe ga Ntume-utendele ni chanasa cha Allah iwe pa Ntumejo- kwa Hamna:

«أَنْعَتُ لَكِ الْكُرْسُفَ فَإِنَّهُ يُذْهِبُ الدَّمَ». قَالَتْ: فَإِنَّهُ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ: «فَاتَّخِذِي ثَوْبًا». قَالَتْ: هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ: «فَتَلَجَّمِي».

"Ngunsalila yakamulichisya masengo litonji, pakuŵa likutyosya myasi). Jwalakwe jwatite: Nambo jili jejinji kupunda pelepo. Jwalakwe jwatite: (Basi mkamulichisye masengo nguwo). Jwalakwe jwatite: Jili jejinji kupunda pelepo. Jwalakwe jwatite: (Basi ntawileje mwamachili)". Hadith, Soni ngayikusampa masawusyo yakopoka panyuma pakwe; ligongo lyakuti Ntume-chanasa ni utendele wa Allah ijale kwa jwelejo- jwatite kwa Fatima bint Abi Hubaysh:

«اجْتَنِبِي الصَّلَاةَ أَيَّامَ حَيْضِكِ، ثُمَّ اغْتَسِلِي وَتَوَضَّئِي لِكُلِّ صَلَاةٍ، ثُمَّ صَلِّي، وَإِنْ قَطَرَ الدَّمُ عَلَى الْحَصِيرِ».

"Nneche swala mowa gakuwesi kwenu, kaneko n'joje ni ntendeje udhu pa swala jilijose, kaneko ni nswaliji, namuno myasi jili nkusululila pankeka". [Hadith jaumile kwa Ahmad ni Ibn Majah][1].

Chatatu: Kutenda nsangu, achakulungwa wa dini alekangene nganisyo pa yakundisidwa kwakwe naga jwangajogopa masausyo pakuileka, sano yakuona ni yakuti yikukundisidwa ndema jilijose;

[1] Ngani wajikopwesye Ahmad (6/ 204), ni Ibn Majah, chitabu cha Twahara ni Sunna syakwe, ntwe wakusala ya jwankongwe jwa Istihadha jwaŵaŵalasile masiku gakuwesi kwakwe, myasi nkanijijendelechele, No. (624), kutyochela mu hadith ja Aisha Allah asengwe najo.

ligongo lyanti achakongwe wajinji waakwana likumi kapena kupunda waalwalaga Mpitapiita mu ndema ja N'tume (Swalla Allahu 'alayhi wasallam) soni Allah nganakanya namuno Ntume jwakwe kutenda nawo nsangu, Nambo m'malowe ga Allah Jwapenani kusyene gakuti:

﴿...فَاعْتَزِلُواْ النِّسَاء فِي الْمَحِيضِ...﴾

"...ni mwaŵambalani achimmasyeto pati ali kuwesi..." [Al-Baqarah:222] Mwana umboni wanti ngaikanganisidwa kwatalichila pa indu ine yangawa yeleyo (yakulwala kuwesi); soni ligongo lyanti kuswali kuli kwakundisidwa kuumila kukwakwe, basi kutenda ulombela kuli kwakupepuka, soni kulandanya ya kutenda ulombela najo ni kutenda ulombela ni jwankongwe jwali nkulwala kuwesi ngakuwa kwakulondeka; ligongo lyanti yiwiliyi ngaikulandana ata kwa wandu waakuwecheta kuti yelekasidwe, soni kulandanya ngakuwa kwakulondeka naga pana kulekangana.

Upande wansano naumo: Ya Nifasi ni malamusi gakwe

Nifasi: jili myasi jajikusakoposya chiwelechelo ligongo lya kuweleka, mwine pandaŵi jakuweleka, kapena panyuma pakwe, kapena masiku gaŵili kapena gatatu nkanaweleche pampepe ni ulwele

wakunkuuli.

Sheikh Al-Islam Ibn Taymiyyah wawechete kuti: «Yaakuionaga (jwankongwe) pandawi jakutanda ulwele wa kunkuuli jele miyasijo jikusawa nifaas». Soni nganayiwichila malile pa masiku gawili kapena gatatu, gopolela kwakwe nikuti: ulwele wa kunkuuli wakukasayika panyuma pakwe kuweleka, naga pangali kuweleka nganijiwa nifaas. Ni watindene maulama: Ana kwana malile mu unandi wakwe ni winji wakwe?." Ŵatite Shehe Taqiyyu Dini mu chikalata chakwe chakwamba mena gaagaŵiichiile malamusi Nkuŵika Malamusi (peji: 37): «Sano nifasi (myasi jauchembele) jangali malile ga unandi wakwe kapena winji wakwe, sano naga tuli tutite tuwanichisye yanti jwankongwe ajiweni myasi kupunda masiku makumi ncheche kapena makumi nsano nalimo kapena makumi nsano nagaŵili ni jikatile, basi jelejo jikuwa nifasi, nambo naga jijendelechele, basi jelejo tijiŵe myasi ja konasika, sano ndema jelejo basi malile gakwe ni masiku makumi ncheche ligongo gelego ni malile ga ndema syejinji gagayiche nago malowe (ga maulama)». Gamasile.

Ndite: Sano pa yeleyi, naga miyasi jakwe jipundile pa masiku makumi ncheche, soni jwaliji jwansyowelele yanti jikusakatikaga panyuma pakwe, kapena iwoneche imanyilo yakuŵandichila kukatika, ajembecheye mpaka jikate, naga pangali

yalakweyo nikuti ajoje pa kukwana masiku makumi nchechego; ligongo lyakuti gele ni masiku gagasyoŵechesye, ikaŵeje naga isimene ni ndawi jakwe ja kulwala kuwesi, basi atame mpaka ndawi jakulwala kuwesi jimale, sano naga miyasi jikatile panyuma pa yeleyo, basi ajitende kuŵa nyendele ja jwalakwejo, ni atendeje mwakamulana ni yeleyo mu ndawi jansogolo, sano naga miyasi jipitilile basi jwalakwejo ali jwakulwala mpitapiita nijuwujile ku malamusi ga Mpitapiita gagalongolele gala, Soni naga aswejele pakukatika kwa miyasi jakwe, pelepo nikuti aswejele namuno masiku makumi ncheche nkanigamale, basi ajoje, ni kuswali, ni kutawa swaum, soni wankwawo komboleka kutenda nawo ulombela, ikaŵeje naga kukatika kwakwe kuli kwangakwana lisiku limpepe, basi pangali lilamusi lyakwe, aŵechete yeleyi mu Al-Mughni[1].

Soni nifasi (myasi jakupagwila mwanache) jangasimichika ikaweje naga jwankongwe aweleche chindu chakuwonechela mwa chalakwecho chipago cha mundu, sano naga ajasanjile chitumbo channono changawonechela mwa chalakwecho chipago cha mundu, basi myasi jakwe jangawaga myasi ja nifasi, nambo jikusawaga myasi ja m'mitasi, ni jikuwaga lilamusi lyakwe chisawu lilamusi lya jwankongwe jwakopoka myasi

[1] Al Mughni (252/1-253).

ja istihadha, soni ndawi jannono jakuwonechela mwa jalakwejo chipago cha mundu jikusawaga masiku makumi nsano nagatatu (80) kutandila pandawi jakutanda kwa chitumbo, sano ndawi jejinji jikusawaga masiku makumi nsano nancheche (90).

Wawechete Al-Majd Ibn Taymiyyah kuti: Sano naga jwankongwe ajiweni myasi lisiku limo pa ndema ja ulwele wakunkuuli naga nkanaŵeleche, ngakusosekwa kujikosowalila, nambo naga pali panyuma pakuŵeleka aleche kuswali ni kutaŵa swaum, kaneka naga imanyiche chenene panyuma pakum'bona mwanache mwakutindana ni mwayawonechelaga, taawujile nikulipila yawalesileyo, nambo naga nganiyimanyika chenene, chilamusi chichipitilile pa yaikuonechela, nikuti pangali kulipa. Ajigele nganiji kutyochela kwajwalakwejo mu Chitabu cha Sharh al-Iqna'[1].

Malamusi ga jwakulwala ulwele wa uchembele:

Malamusi ga jwakulwala ulwele wa uchembele gali mpela malamusi ga jwakulwala kuwesi impepe ndendende, ikaweje mu indu yakuyichisyayi:

Chandanda: Eda jikusaŵalanjidwa ni kuleka kwa ulombela ngaŵaga ulwele wa uchembele; ligongo naga Talaka jipatikene nkanaŵeleche, eda

[1] Kashshaf Al Qinaa (219/1)

jikasamala ni kuŵelekako ngaŵaga ni ulwele wa uchembele, nambo soni naga Talaka jipatikene panyuma pakuŵeleka, jukusosekwa kulindilila kuwuja kwa kulwala kuwesi mpela mwayitite pakusalidwa munyumamu.

Chawili: Ndaŵi ja iilaau jikusaŵalanjidwa mwelemo ndaŵi jakulwala kuwesi nambo ngajikusaŵalanjidwa mwelemo ndaŵi jakulwala ulwele wa uchembele.

Sano iilaau: Ni kulumbila kwa jwannume yakuleka kutenda nsangu ni wankwakwe kwa mpaka kalakala kapena ndawi jakupunda myesi ncheche, sano naga alumbile kaneka jwankongwe nikum'benda jwannumejo kutenda nsangu, jikusawichidwa ndawi ja myesi ncheche kutyochela pa kulumbila kwakwe. Sano naga jimasile, juukanganisyidwa kutenda nsangu kapena kulekangana najo pa kuwenda jwankongwe kulechedwa ulombela. Sano ndawi aji naga jipitile pa jwankongwe ali pa nifasi jangawalanjilidwa kwa wankwawo, soni jikusajonjechesyedwa pa myesi nchechejo mwakulingana ni ndawi jakwe, kulekangana ni kulwala kuwesi ligongo ndawi jakwe jikusawalanjilidwa kwa wankwawo.

Chatatu: Kumala nsingu kukusapatikana ni kulwala kuwesi nambo soni ngakukasapatikana ni ulwele wa uchembele; ligongo lyakuti jwankongwe ngakukuwa kwakomboleka kukwakwe kujigala

chitumbo mpaka akopoche mesi, basi kupatikana kwa chitumbo kukuwa pakukopoka mesiko kwakukulongolelaga chitumbo nkanichiwe.

Chancheche: Yati myasi ja kuwesi naga jikatile kaneko nikuwujila soni m'masiku gakwe gagasyowechesye basi jelejo jili myasi ja kuwesi mwangakayichila, mpela masiku gakwe gagasyowechesye gali nsano nagatatu, ni kujiwona myasi ja kuwesi masiku ncheche, kaneko nikatika kwamasiku gaŵili, kaneko nikuwujila pa lisiku lya nsano nagaŵili ni lya nsano nagatatu, basi myasi jakuwujilaji jili ja kuwesi mwangakayichila, soni gakusimichikwa najo malamusi ga jwakulwala kuwesi, Nambo naga myasi ja nifasi(myasi jakupagwila mwanache) jikatile pa masiku makumi ncheche nkanigamale, kaneko ni kuwujila soni nkati mwa masiku makumi nchechego, basi myasijo jikuŵa jakukayikasya, basi ni pakuŵa pakanganisyidwa kukwakwe kuswali, ni kutawa swaumu ja faradhi jajikwete ndema jakwe mu ndema jakwejo, soni akuŵa nkukanisyidwa kutenda yindu yayikukanisyidwa kwa jwakulwala kuwesi, kulekapo yindu yakanganisyidwa, soni chachilipa panyuma pa kuswejela kwakwe yindu yaŵayitesile pa ndema ja myasi jeleji mwa yindu yayili yakanganisyidwa kwa jwakulwala kuwesi kuti ayilipe. Ayi ni yayikumanyika nnope kwa

achasyome ŵa madhihabi ga Hanbali[1].

Sano yakuona ni yakuti naga myasi jiwujiile kwa jwalakwejo mu ndaŵi jakomboleka kuŵa nifasi, basi jelejo jikuŵa nifasi, sano naga ngaŵa iyyo basi jikuŵa myasi ja kuwesi, ikaŵeje naga jikupitilila kwa jwalakwejo, basi pelepo jikuŵa istihadhwa.

Ayi yikuŵandikana ni yawajigalile mu chitabu cha "Al Mughni"[2] kupitila kwa Imam Malik - Allah watendele chanasa- pawatite: Wawechete Malik: «Naga ajiweni myasi panyuma pa moŵa gaŵili kapena gatatu -gopolela: kutyochela pakukatika kwakwe- pelepo jili ja uchembele, sano naga ngawa iyyo pelepo jili ja kuwesi». Imasile. Soni yeleyi ni yayikwilana ni nganisyo syaŵasisagwile Sheikh al-Islam Ibn Taymiyyah, Allah ŵatendele chanasa.

"Pangali chindu chilichose chachili chakukaikasya pakujigalila mwaikasawelaga pa myasi, nambo chikaiko chili chakutindana sikati ja mundu ni mundu jwine, mwanti wandu akusalekangana mwakulandana ni umanyilisi wawo ni kapikanichisye kawo, soni m'Chitabu (Qur'an) ni mu Sunnah mwana kugopolela peswela kwa chindu chilichose, soni Allah nganalamulila pa mundu jwalijose kuti atawe (swaum) kawili, kapena kutenda twawaf kawili, nambo naga mu

[1] Al Mughni (253/1).
[2] Al Mughni (253/1).

(ibada) yandanda yila mwana konasika kwangawa mpaka akombole kulinganya nambo mwakulipila (qadhaa), nambo pandawî jatesile

kapolo (mundu) yampaka ayikombole mu malamusi pakulingana ni machili gakwe, nikuti jwalakwe jumalenenayo, mpela mwawechetele Allah kuti:"

﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ...﴾

"Allah jwangankanganika mundu (kutenda) ikawêje yampaka ayikombole..." [Al-Baqarah:286]. Nijwawechete soni Allah kuti:

﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ...﴾

"Basi mun'jogopani Allah mwachinkombolele..." [Al-Taghabun:16].

Kulekangana kwansano pasikati pa kuwesi ni nifasi (myasi jakupagwila mwanache): yili yakuti mu kuwesi naga aswejele masiku gagasyowêchesye nkanigamale, akukundidwa wankwawo kutenda nawo nsangu mwangali kuchimidwa, nambo sano pa nifasi naga aswejele pa masiku makumi ncheche nkanigamale, yikuwa yakuchimidwa kwa wankwawo kutenda nawo nsangu pa malowe gakumanyika nnope mu madhehebu, nambo yakuona yili yakuti nganiyiwa yakuchimidwa kwa jwalakwe kutenda nawo nsangu, Gele ni malowe ga ma ulama gamajinji; ligongo lyanti kuchichima

chinda kuli lilamusi lya shaliya lyalikusaka umboni pa shaliya, Soni pangali mu ngani aji ikaweje yawasasile Imamu Ahmad yakutyochela kwa Uthman mwanache jwa Abu Al-A'swi yanti wankwakwe wapite kwa jwalakwe nkanigakwane mowa makumi ncheche, ni watite kuti: Nkasimumbandichila[1].

Sano yeleyi ngayikugopolela kuti ili yakuchimidwa; ligongo mpaka yiŵe kutyochela kwa jwalakwe pa litala lya kuligosa pakogopela yanti jwankongwejo nganijusimichisya yanti juswejele, kapena yanti myasi mpaka jikopoche ligongo lya nsangu, kapena ligongo lya magongo ganepe. Soni Allah ni jwakumanyilila chenene.

Ntwe wansano najiwili: Ya kamulichisya masengo yindu yakusiwilila kulwala kuwesi kapena yakutandisya kulwalako, ni yakusiwilila kupata chitumbo kapena kuchityosya.

Kukamulichisya masengo jwankongwe chindu chakusiŵilila kuwesi kwakwe yikukundisyidwa ni malamusi gawili:

Chandanda: Ukapatikana woga wakumpatikasya yakupoteka jwalakwe, nambo naga pana woga

[1] Al-Mughni (2/ 252), sano ngani ja Uthman bin Abi Al-Aas wajikopwesye Abdurrazzaq mu Musannaf (1202), ni Ibn Abi Shaybah mu Musannaf (17450), ni Darimi mu Sunan (990), ni Ibn Al-Jarud mu Al-Muntaqa (118).

wakumpatikasya yakupoteka jwalakwe kutyochela mwelemo nikuti ngayiwa yakundisidwa; ligongo lya malowe ga Allah Jwapenani kusyene gakuti:

﴿...وَلَا تُلۡقُواْ بِأَيۡدِيكُمۡ إِلَى ٱلتَّهۡلُكَةِ...﴾

"...ningasin'diponyaga ni makono genu kuchonasiko...". [Al-Baqarah:195].

﴿...وَلَا تَقۡتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُمۡ رَحِيمٗا﴾

"...Soni ngasilliulaga mwachimisyene, chisimu Allah aŵele Jwachanasa kwa jemanja". [Al-Nisa:29].

Chaŵili: kuti yalakweyo yiŵe kwalusa lwa ŵalume ŵakwe naga pana yakwayana ni ŵalakweŵo, mpela: kuti jwankongwejo ali pa eda ja ŵalumeŵo mwitala lyakuti chikamuchisyo chakwe (nafaqah) chikuŵa chakukanganisyidwa kwa ŵalumeŵo, sano jwankongwejo nikukamulichisya masengo yindu yakulekasya kulwala kuwesi; kuti ndawijo jileupe ni konjechesya chikamuchisyo chakuuma ku ŵalumeŵo, basi nganiyiwa yakundisyidwa kwa jwankongwejo kukamulichisya masengo yindu yakulekasya kulwala kuwesiko pajele ndemajpo ikaŵeje kwalusa lwa walumeo. Soni naga yisimichiche kuti kulekasya myasi ja kuwesi kukulekasya kola chitumbo, pakusosekwa lusa lwa wankwawo, soni payisimichiche kuti yikukundisyidwa, nambo kwambone ni kuleka kukamulichisya masengo,

nakaweje naga pana chipaka; ligongo lyakuti kuileka yindu kuti iwe mwayiwelele mwachipago kuli kwakuwandichila nnope ni umi wambone ni kupona.

Sano kamulichisya masengo ichindu yakutandisya kulwala kuwesi kukukundidwa naga gasimanikwe malamusi gawili soni:

Chandanda: Kuti mundu akatenda nayo utambwali wakuleka yaili wajibu kukwakwe, mpela kuikamulichisya masengo pakuŵandika ni mwesi wa Namasani, ligongo lyakusaka kuleka kutawa kapena kuleka nayo swala, ni yine mpela yeleyo.

Chaŵili: Kuti yalakweyo yiŵe ni luusa lwa wankwawo; ligongo lyakuti kulwala kuwesi kukwalekasya wankwawo kusengwa nao mwakwanila, ni ngakuukundisidwa kamulichisya masengo chilichose chakulekasya haki jawo mwangali luusa lwao, namuno ali jwannechedwe ulombela, ligongo lyakuti kutenda yeleyo ikuyichisya kwanguya kumasya haki ja wankwawo jakwaujila naga walumeo akwete haki jakwaujila wakongweo.

Sano pakwamba ya kakamulichisye masengo ka yindu yakusiŵilila chitumbo, ili mitundu jiwili:

Chandanda: Yanti kulekasya kwampaka kalakala, basi ayi ngayikukundisyidwa; ligongo lyakuti yikulekasya kwima chitumbo sano uŵelesi ni kunandipa, soni yele yikutindana ni yajikusaka

shaliya, yakutupiya Umma wa Usilamu; soni ligongo lyakuti pangali chisimichisyo chakuti ŵanache ŵakwe ŵapaliwo ngaŵa nkuwa, basi ni kusigala ali jwawina jwangali ŵanache.

Chaawili: Kusiwilila chitumbo kwa ndawi jannono mpela: kuti jwankongwe juli jwakujigalajigala itumbo, soni itumboyo ikummasyaga machili, basi ni kusaka kulinganya chiwelechelo chakwe kuti chijigaleje chiilu kamo pa yaka yiŵili yiliyose, kapena yakulandana ni yeleyo, pelepo yeleyi yikukundisidwa, naga wankwakwe akunde, nikuwa soni pangali masausyo kwa jwankongwejo. Soni umboni wakwe uli wakuti Maswahaba watendaga njuwulila kwa achiwammakwawo mu ndawi ja Mtume - chanasa ni utendele wa Allah iwe pa jwelejo - kuti achakongwe wawo akajigala nsigo[1], ni nganalekasidwa kutenda yeleyo. Sano njuwulila nikuti jwannume kutenda nsangu niwankwakwe ni kutyosya pandaŵi jakopoka ulume ni kwitila pasa pa utukani wa wankwakwe.

Sano pakwamba ya kukamulichisya masengo yindu yakwasya chitumbo, kuli mitundu jiwili:

Chandanda: Kuwa chakulinga pakutyosya chitumbocho kuchijonanga, sano ayi naga iwele

[1] Wajikopwesye Al-Bukhari: Chitabu cha Ulombela, nnango wa 'Azl, No. (5209), ni Muslim: Chitabu cha Ulombela, nnango wa lilamusi lya 'Azl, No. (1440), kutyochela mu Hadithi ja Jabir (Allah anonyelwe najo).

panyuma pakuti mwanache apepeleledwe nsimu iwele yakulekasidwa mwangakayichila; ligongo kweleko ni kuwulaga mundu juwalekasisye Allah kum'bulaga mwamelepe pali pangali magongo gakundisidwa mu malamusi ga Usilamu, soni kuwulaga mundu juwalekasisye Allah kum'bulaga iwele yakulekasidwa ni malemba ga m'Qur'an ni Sunna kwisa soni nkamulano wa Asilamu, "Nambo naga nkanikuwe kupepelela nsimu mwa mwanachejo, basi wandu wakumanyilira atindene pa yakukundisya kwakwe, pana wane mwa jemanjajo wakundile, soni wane wakanyisye, nambo soni wane mwa jemanjajo pana watite: ikukomboleka naga nkanijiyiche pakuwa myasi jekamatane. Gopolela kuti: naga nkanigapitepo mowa makumi mcheche (40), soni wane mwa jemanjajo pana watite: ikukomboleka naga nkanichimanyiche chipago cha mundu mchitumbomo."

Sano yakubasopeka nnope niyaakanya kutyosya chitumbo ikaweje naga pana chipaka, mpela kuti mama ali jwakulwala mwakuti ngakupakombola kupilila nacho chitumbocho kapena yine yakulandana ni yeleyo, pa jele ndemajo yikukundisyidwa kutyosya, nambo naga jipitile ndema jelewu mpaka yikukomboleka kumanyika kagumbidwe ka mundu pelepo yikukanyisyidwa kutyosya, soni Allah ni jwaakumanyilila nnope.

Chawili: Kuti pakunkoposya mwanachejo pawe pangali chakulinga chakun'jonanga, mwakuti kulinjilila kunkoposyako kuweje pambesi pa ndema ja chitumbo soni pakuwandichila ndema jakuwelechela pelepo yikukundisyidwa, nambo ni lilamusi lyakwe nilyanti yalakweyo yikaikasa matabu kwa mamagwe kapena kwa mwanachejo, soni kuti nganijo jikasachikwa kutenda opaleshoni, nambo naga jikusachikwa opaleshoni pelepo pana kawe kakwana kacheche:

Kawe kandanda: Mama kuwa jwachijumi ni mwanache jwanchitumbo kuwa jwachijumi, basi ngaikukundisyidwa kutenda opaleshoni ikaweje naga pali pana chipaka, mpela naga kuweleka kwakwe chikuwe kwakusawusya nijikusosekwa opaleshoni, kukanyaku kuli ligongo lyakuti chilu chili amana kwa kapolo, kwa lyele ligongolyo ngachikusosekwa kutenda nacho chilichose chakogoya ikaweje pa umbone wekulungwa; soni ligongo lyakuti mwine mpaka aganisyeje kuti pangali chakusawusya pa opaleshonijo nambo chakusawusyacho ni kupatikana.

Kawe kawili: mama kuwa jwam'bwe ni mwanache jwa m'chitumbo kuwa jwam'bwe, pelepo ngakukundisidwa kutenda opaleshoni kuti akoposye mwanache ligongo pangali faida jilijose.

Kawe kaataatu: Mama kuwa wachijumi nambo mwanache jwam'chitumbo nikuwa jwam'bwe,

pelepo yakundisidwa kutenda opaleshoni kuti ankoposye, nakaweje pali pana woga wakunsulu mamajo; ligongo yakumanyika - soni Allah ni jwakumanyilila chenene- yili yakuti mwanache jwa m'chitumbo naga juwile jukasakopoka mwangalajila opaleshoni, sano kupitilisya kuwa m'chitumbo mwakwe chikunnekasye jwankongejo kuwa ni chitumbo chine nsogolo, soni chiyiŵe yakusitopa kukwakwe, soni mwine tachisigala kuwa jwangalombedwa naga juli pa eda ja wankwakwe wa kala.

Kawe kancheche: Mama kuwa jwam'bwe nambo mwanache jwa m'chitumbo nikuwa jwachijumi, naga pangali kwembechela ya kuwa ni umi mwanachejo panyuma pakutenda opaleshoni, ngayikundidwa kutenda opaleshoniwo.

Nambo naga ikwembecheyedwa yakuwa ni umi, naga upande wine wa mwanachejo utandite kukopochela kusa, nikuti chatende opaleshoni kuti akoposye upande usigalileo, nambo naga nganiukopoka upande uliose wa mwanachejo, achimijetu - Allah watendele chanasa - watite: ngaikusosekwa kutenda opaleshoni pakusaka kunkoposya mwanachejo; ligongo kutenda yeleyo kuli konanga chiilu. Nambo yakuona niyanti: Opaleshoni jitendekwe naga kuli kwangakomboleka kunkoposya mwangali kutenda opaleshoniwo," Soni aku ni kusagula kwa Ibn

Hubaira, wawechete mu Al Insaf[1] kuti: ni yaili yakuwajilwa mnope.

Natite: Nambo soni nnopennope mu ndema jetu jino, kutenda opaleshoni nganikuŵa konanga chiilu; ligongo lyanti lutumbo lukasapapulidwa kaneko ni kutotedwa, nambo soni ligongo lyanti kuchimbichika kwa mundu jwachijumi kuli kwakukulungwa kupunda kuchimbichika kwa mundu jwam'bwe; nambo soni ligongo lyanti kukulupusya mundu jwakuchimbichika ku chiwa kuli wajibu, sano chitumbo chiwele mundu jwakuchimbichika, basi kunkulupusya kwakwe kuli wajibu. Allah niwakumanyilila nnope.

Chenjesyo: Pa ndema ja yikukundisyidwa yakutyosya chitumbo mu yayilongolele yila, yikusosekwa kupata lusa lwa nsyene chitumbo pa yeleyo mpela wankwakwe.

Kwikanila pelepa yimasile yatusachileje kulemba mu ngani jakusosekwaji, nambo tugambile kwipiya mwelemu pa gamba kusala mapata ga ngani syakwe ni malamusi gakwe, nambo nyambi syakwe ni ipande yakwe yamwana-mwana yanganiji, kwisa soni yayikusiyatendekwela achakongwe mu yeleyi, jiwele nyasa jangali njengwe jakwe. Nambo mundu jwakulolechesya akusakombola kuuchisya nyambi

[1] Al-Insaf (556/2).

ku mapata gakwe, ni ipande yakwe yamwana-mwana ku ipande yakwe yekulungwa-kulungwa ni malamusi gakwe, nikulandanya yindu ni yakulandana nayo.

Ni amanyilire mufti (jwakupeleka malamusi padini ja Usilamu) kuti jwalakwe ali jwakuwa sikati ja Allah ni achiiumbe wakwe pakulungusya yawayiche nayo achimitenga wakwe, ni kuyilondesya kwa achiiumbe, nambo soni kuti takawusyidwe pa yaili m'Chitabu ni mu Sunnah, pakuwaga yele iwilio ni ndandilo syakanganisidwa kwa mundu kusipikanichisya, ni kusikamulichisya masengo, Soni chindu chilichose chachikutindana ni Chitabu cha Allah (Quran) ni Sunnah chili chakulemwa, chikusasosekwa kuchiuchisya kwa nsyene jwaakuchiwecheta, soni ngayikundisidwa kuchikamulichisya masengo, atamose kuti nsyene jwakuwechetajo mpaka awe jwakululuchilidwa ligongo lya kulimbichila kwakwe pakusosasosa yakuona nikulipidwa pa kulimbichilako, nambo kwa mundu jwine jwakumanyilila ya kulemwa kwakweko ngayikundisidwa kwa jwelejo kuikunda yeleyo.

Ni yakusosekwa kwa mufti (jwakupeleka malamusi padini ja Usilamu) kuti chakulinga chakwe chiwe kunsangalasya Allah, nikusosaga chikamuchisyo mwa Jwalakwe pa ngani jilijose jakusimana najo, ni kuŵendaga kwa Allah kuti

an'dimbanganye ni kunkamuchisya kupata yakuona.

Soni ili yakusosekwa kwa jwelejo kuti yakulolechesya yakwe iweje yayayiche m'chitabu cha Qur'an ni mu sunna sya Ntume, basi yakusosekwa alolechesyeje ni kuwungunya mu yalakweyo kapena mu indu yampaka inkamuchisye kutyochela mu malowe ga maulama pakusaka kumanyilila yalakweyo.

Sano kusyesyene ndawi syejinji ikusatendekwa indu ineyakwe, basi mundu ni kusosasosa ya yalakweyo mu yaikomboleche kwa jwelejo kuiwungunya mu maloŵe ga wandu walijiganye, kaneko ngaipata yampaka yimpe ntunjelele pa lilamusi lyakwe, kapena soni ngakupata kusalidwa kwakwe ata panandi. Nambo nkuwujila m'chitabu cha Qur'an ni mu sunna sya Ntume, malamusi gakwe nikumanyika kwa jwalakwe mwangasawusya soni mwakupikanika nnope, soni yeleyi yikusaŵa pakujigalila ni kuswejesya ntima, majiganyo, kwisa soni kumanyilila kwakwe.

Soni ikuwa yakuwajilwa kwa mufti kutulasya ntima palilamusi paikunsausya kulimanyilila, ni ngaikusosekwa kwanguya, pakuŵa malamusi galingwa gajwapeleche mwachitema, kaneko ni kuwonechela kwa jwelejo panyuma

pakulolechesya chenene yanti alemwisye pa yalakweyo, ni kudandawula pa yalakweyo, soni mwine nganaŵa akombwele kulinganya lilamusi lyapeleche mwakulemwechekalyo!

Sano mufti naga wandu ammaanyi ni ntima wakutulala ni wakusimichisya, akusakulupililaga yakuwecheta yakwe ni kuyijigala, nambo naga am'bweni ali jwakupupuluma - soni mundu jwakupupuluma akusalemwaga m'nope - wanduwo wangakola chikulupi mu malamusi gakasapelekaga, nikuti ligongo lya kupupuluma kwakweko ni kulemwa kwakweko, akusawa ali alijime nsyene ni kwajima soni wane umanyilisi ni yambone yaakwete.

Tukum'benda Allah kuti atujongolele uwwe ni achimijetu Asilamu petala lyagoloka, ni kuti atuchengete mwaukoto wakwe, soni atugose ku kutelesya mwa chisamalilo chakwe; chisimu Jwalakwe nijwambone nnope, Jwakupeleka kusyene. Utendele ni yambone yakuuma kwa Allah ijaule kwa ntume jwetu Muhammad, ni kwa wapewasa wakwe, pamo ni wakulijiganya wakwe wosope. Lumbili losope lwene alapikwe Allah, Ajula jwanti kwa ukoto wakwe yambone yosope yikukwanilaga.

Ikwaniile kupitila mu kulemba kwa nkulajila kwa Allah.

Muhammad swaaleh Uthaymeen

Pa ndaŵi jakwela nsana wa lyuwa lya Ijuma

14 Shaaban chaka cha 1392 chisaamile Ntume (s.a.w)

❋❋❋

Yankatimu

Utenga wa myasi jachipago ja achakongwe. 2
Ntwe wandanda: Maate ga ulwele wa kuwesi ni malumbo gakwe 5
Mtwe wawili: Ya ndema jakulwalila kuwesi ni ulewu wakwe.....6
Upande watat: yindu yakwika mwachisupuchisya pa ulwele wa kuwesi 19
Ntwe wancheche: Malamusi ga mundu jwakulwala kuwesi.....26
UPANDE WANSANO: Ya Mpitapiita ni malamusi gakwe 53
Kawe ka jwa jwakulwala mpitapiita:.....55
Kawe ka mundu jwakulandana ni jwankongwe jwa magono ga mpitapiita: 61
Malamusi ga Mpitapiita: 63
Upande wansano naumo: Ya Nifasi ni malamusi gakwe 66
Malamusi ga jwakulwala ulwele wa uchembele:.....69
Ntwe wansano najiwili: Ya kamulichisya masengo yindu yakusiwilila kulwala kuwesi kapena yakutandisya kulwalako, ni yakusiwilila kupata chitumbo kapena kuchityosya.....74

***

حرمين

رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

رسالة الحرمين

Message of The Two Holy Mosques

Guidance content for the visitors of the Holy Mosque and the Prophet's Mosque in languages.